

ЛИРИКА

АЗИМ СУЮН

Жавзо

Шеърлар

ТОШКЕНТ

Ғафур Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти

1987

Уз2
С 98

Серияни расом Анатолий Бобров безаган

С 4702570200—66 Д.ш.—87
М 352 (04)—87

Уз2

ҲАСБИ ҲОЛ

Лочин эдинг, шунқор эдинг,
Овчи эдинг, олқор эдинг,
Мен йўқ эдим, сен бор эдинг,
Бобо юртим — Ўзбекистон.

Кўзим очдим — кўрдим сийна
Ва бир жуфт кўз — қора, тийран,
Забон бердинг бийрон-бийрон,
Она юртим — Ўзбекистон.

Отам эди оддий чўпон,
Кезар эди тоғу ёбон,
Ёт эмасди илму урфон,
Ота юртим — Ўзбекистон.

Муштдек бўлиб пода боқдим,
Чўққиларда гулхан ёқдим,
Гоҳ ёрилай дедим завқдан,
Дунё юртим — Ўзбекистон.

Бобомга кўп излос қўйдим,
Эртақлардай уни суйдим,
Юрт атарди овчи Суюн,
Ризо юртим — Ўзбекистон.

Мақтаб бордим ақлим таниб,
Сабоқ олдим чанқаб, ёниб,
Китобларда экан маъни,
Маъно юртим — Ўзбекистон.

Наҳрудим¹, билдим, митти
Сен экансан жуда катта,
Тўққизимда шеърлар битдим.
Зебо юртим — Ўзбекистон.

¹ Қишлоқ номи.

Ун ёшимда ёмон бўлди,
Бўрон бўлди, тўфон бўлди,
Бир тўхматдан сомон бўлдим,
Дуго юртим — Ўзбекистон.

Одамларга илк бор нафрат
Юрагимда бўлди бунёд,
Елғизликдан топдим имдод,
Шифо юртим — Ўзбекистон.

Дедим: «Шоир бўлгум энди,
Угли шеърлар ёзгум энди,
Тўхматчилар бўлгай банди».
Паноҳ юртим — Ўзбекистон.

Ўлим деган ўхшар селга,
Уч жигарим кирди ерга,
Юз букилиб, синди елкам,
Асо юртим — Ўзбекистон.

Қарши олди дорулфунун,
Қайтиб кетдим элдан бурун,
Менинг учун пойтахт тугун,
Изо юртим — Ўзбекистон.

Ўтиб кетди булар бари,
Катта юртнинг мен аскарни.
Кетмадинг лек кўздан нари,
Дуго юртим — Ўзбекистон.

О, ниҳоят — ойлар балқиди,
Кундузи иш, тун шам ёқдим,
Юрагимда буюк ёлқин,
Наво юртим — Ўзбекистон.

Қора сочи толим-толим,
Бир қиз суйдим — етмас молим,
Қурбон бўлсин, дедим, жоним,
Жоно юртим — Ўзбекистон.

Сараладим илм дурин,
Муаммолар ечдим сирин,
Эл таниди: Азим Суюн,
Тавоф юртим — Ўзбекистон.

Сувдай ичдим юрт тарихин:
Чиқди Доро — бағрида кин,
Англадим мард Широқ дардин,
Широқ — юртим — Ўзбекистон.

Зулқарнайн — омонат зот,
Бир хотинни олди авраб,
Қилди юртга у хиёнат,
Даво юртим — Ўзбекистон.

Ўт Муҳанна бир сир айтди,
«Эл арабдан, — деди, — қайтди,
Буни бутун халққа айтгил!»
Маъво юртим — Ўзбекистон.

Ҳинд дарёси қирғоғидин
Мушт ўқталди Жалолиддин,
Титраб кетди Чингиз сангин,
Хумо юртим — Ўзбекистон.

Аму, Сир — дард — чўмилдим, мен,
Эл ғамига кўмилдим мен,
Бир ён қўйдим тарихни мен,
Нолон юртим — Ўзбекистон.

Кездим Сурхон, Фарғонани,
Самарқанду Бухорони,
Хоразм, Шош — афсонани,
Якто юртим — Ўзбекистон.

Эҳ-ҳе... қандоқ йўл юрмадим,
Лекин сендек юрт кўрмадим,
Сингиб борар сенга умрим,
Вола юртим — Ўзбекистон.

Ўттиз бешга кирдим бу кун,
Манглайим оқ, бахтим бутун,
Йўлим ойдин — манзил узун,
Сафо юртим — Ўзбекистон.

Юртим, юртим, меникисан,
Шоир ўғлинг — сеникиман,
Биринг ортиқ менинг билан,
Само юртим — Ўзбекистон.

Аён: бир кун тарк этар жон,
Ғаним шодон, дўстим нолон,
Сўна шеърим ҳам сенга, инон,
Бақо юртим — Ўзбекистон!

Яна келдим сенинг кўчанга,
Кўчанг бўйлаб яна юрибман.
Аmmo бугун, моҳим, дарчангда
Ёруғликни кўрмай турибман.

Ёруғликни кўрмай турибман,
Йўқ, тонггача ёнмади чироқ.
Минг хаёлга банди бўлиб ман,
Бугун тунни ўтказдим уйғоқ.

Бутун тунни ўтказдим уйғоқ,
Ошпоқ бўлиб, ана, тонг отди.
Чироқ ёнмай хонангда бироқ,
Қалбимда тун тунлайин қотди

1970

Шарқираган сойда бир сўнмас чўғдай,
Қалқиб оқиб борар ёлғизгина гул.
Қилган гуноҳларин ювмоқчи муғдай,
Тўлқинлар тошинар, бепарводир ул.
Ким отди?

Не учун?

Ростдан ҳам гулми —
Юракни юракка қилолган пайванд?
Ё пайванд қилолмай, ғамли, аламли,
Оқиб бораётган ёниқ муҳаббат?

1971

ҚУЁШ АФСОНАСИ

Қалб қаъридан отилган ғазаб
Кўзларида қон бўлиб кетди.
Ҳаёт — дўзах, ҳаёт — дард, азоб,
Жон қийноғи мангуга етди!..
Наҳот, унинг гурури, ори
Сочин ёйди ўзга қучоқда.
Орзу, мурод, ишончи — бори
Бўса берди ҳаром дудоққа.
Қани шаффоф, шабнам туйғулар?
Қани софлик, қани диёнат?
Топталдимми бир зумда улар,
Бир ҳис учун, наҳот, хиёнат?
Энди қандай яшамоқ керак,
Энди қандай кўтарадир бош?
Жавоб бергил, эй забун юрак,
Жавоб бергил, дунё — бағри тош?

Тингламайди йигит фарёдин,
Гунг ва соқов — тўрттала уфқ.
Чиқиб кетди фалакка доди,
Фалак... бесас, фалак — қуп-қуруқ.
Тўлғанади, излайди нажот,
Нажот бордир на кўк, на ердан.
Кўкрагини ёрдию ҳайҳот,
Юрагини суғурди бирдан
Ва ирғитди кўк тоқи томон —
Ўқдай учиб қадалди — етди.
Ўша ошиқ юраги шу он
Қуёш бўлиб чарақлаб кетди!
Шундан софлик, садоқат нурин
Кун-тун тўкар — синқарар олам.
Аммо айтинг, айтинг, дўстларим,
Юрагимда нечун дард, алам?..

1971

ТУМОР

Кўкси узра осилган тумор,
Йўқ, тангрига эътиқод эмас,
У қалбидан тошиб чиққан зор,
Муҳаббату эътимод, ихлос.

Кутди... Жангдан қайтмади ўғли,
Бир хат қолди ундан нишона.
Шу хат билан ҳаётдир бағри,—
Тумор қилиб тақди сўнг Она!

1971

ТУТҚУН

Хорижда

Ғанимлар таҳқирлаб бешафқат,
Онангдан айрилдинг, дедилар.
Тутқуннинг кўзида, бетоқат,
Қатра ёш кўрмоқчи эдилар,
Қатра ёш...

Мағрур қолди мағрур бош.

Кўз ёшлар боиси — ғам, алам,
Ёрингдан айрилдинг, дедилар.
Кўзига боқдилар шод, хуррам, —
Қатра ёш кўрмоқчи эдилар,
Қатра ёш...

Мағрур қолди мағрур бош.

Қасоскор хабарлар билмас ҳад,
Ватандан айрилдинг, дедилар
Ва унинг кўзида сўнгги дард —
Қатра ёш кўрмоқчи эдилар,
Қатра ёш...

Бир қалқди... Жон эди ўша ёш!

1971

Оловсиз бу оламдир абас,
У мисли жон азалдан-азал.
Лекин Одам юрагида сас:
— Олов балосидан асрасин!

Сувсиз ҳаёт йўқдир бир нафас,
Бир томчи ҳам муқаддас аъмол.
Лекин Одам юрагида сас:
— Сувнинг балосидан асрасин!

Одам султон дунёга рўй-рост,
Усиз хилқат беҳуда, муҳмал.
Лекин Олам юрагида сас:
— Одам балосидан асрасин!

1971

ОҲУ

Ногаҳон сурилиб қоядан бир тош,
Тошларга урилиб кўтарса сурон,
Ушбу суронлардан, оҳу олиб бош,—
Қирлар ошиб кетар, чиққудайин жон.

Мажнун булутларнинг улкан галаси
Тоғлардан ёпирилиб ўтишса бирдан,
Шунчалар даҳшатми улар сояси,
Оҳу ўтиб борар бир неча қирдан.

Акс-садо завқига маст тоғлик ўғлон,
Ўнгуллар бағрида яйраб ҳайқирар.
Эҳ, шўрлик, толиққан оҳу бу замон,—
Неча довои ошиб, титраб қалтирар.

Истаб келган эдим йироқдан уни,
Кўзларин кўролмай ўртандим бу кун.
Ким жавоб беради, о, унинг умри
Нечун ваҳмлардан иборат, нечун?..

1971

ГУЛХАН

Нуротада одат: шом бўлдими, бас,
Эркаклар бир ерда тортишар давра.
Суҳбатдан хорижда ҳеч нарса қолмас,
Ўртада ёнади гулхан гуруллаб.

Эшитганман: али-али боболарим ҳам
Ўтирар эканлар селдай гувиллаб.
Бир оз замон бошқа (гоҳ куз, гоҳ кўклам),
Лекин гулхан ёнган шундай гуриллаб.

Биз ҳам, бешак, бир кун кетармиз, лекин
Ишончим тоғ: давра қолмас ҳувиллаб.
Наслимиз ўтирар... қочиб турар тун,
Юракдай ёнади гулхан гуриллаб!

1971

ВАТАН

— Улар қандай яшар, биродар,
Тақир сахро, самум, довулда?
Бу саволни, менга неча бор,
Беришдилар тоғли овулда.

Йўловчиман, сахроликлар ҳам
Қўноқ этди ўз даврасида...
— Улар қандай яшайди, ошнам,
Қон қақшаган тоғ орасида?

1972

ОҚ БУЛОҚ

Метин тоғлар қалқонин
Синдирди у бир саҳар.
Қудратидан ёш жони
Яйраб кетди илк дафъа.
Сўнг кенгликлар ишқида
Этакларга интилди.
Қушлар дуо ўқишиб,
Изларидан тикилди.
Қуйлаб борар у, ана,
Қўшиқлари, оҳ, дилбар,
Авжларида тантана
Ва сурур бор нақадар!
Бундай умр оламда
Билмагай армон мангу.
Чунки, ҳув, олис тонгда
Қашф этолган қалбин у!

1972

ТЕГИРМОН

Қишлоқ чеккасида кўҳна тегирмон,
Оддий вайронадай турар мунғайиб.
Йўсинлар босган нов кўпдан-кўп замон
Ўжар сув остида қолгандир ғариб.

Пайт етмиш ва тушдай унутилмиш у,
Беҳуда банд бўлмас бу кун хаёллар.
Фақат ўтиб қолса ёнидан бир қур,
Кўз тикиб, бош ирғаб қўйишар чоллар.

Лекин болаларга бу жой кўп ўнғай
Ва қизиқ жуда ҳам гўёки эртак.
Кун бўйи ўйнашар бунда эринмай,
Замонлар бузгани — уларга эрмак...

1972

Омадли ошиқнинг кўнглидай, ногоҳ,
Яйради ваҳмлар тўла ёш қалбим.
Тун ичра тоғ йўли — овлоқ бу даргоҳ
Туюлди ғаройиб бир маскан каби.
Ғолиб баҳодирнинг қараши аён,
Бу қараш менда ҳам бўлди намоён.

Чунки мўраларди тоғлар ортидан
Тўлин ой, нақадар улуғвор, оппоқ
Ва кўриб қолгандим йўлнинг четида
Бир қучоқ ўтину омонат ўчоқ...
Адашган йўлчига бу улуг дармон,
Тунлар қолган буни билгай бегумон.

1972

Ўқ еган йўлбарсдек ғазабга келиб,
Осмонни парчалар қалдироқ саси.
Илондай тўлғанар тўрт томон елиб,
Чақмоқлар қиличин совуқ нафаси.

Ер юзин ўткинчи бир гавғосидай,
О, улар тингайдир ҳали замон, боқ.
Шаҳид қаҳрамоннинг ёш бевасидай,
Фақат осмон йиғлаб қолади узоқ...

1972

Тасодифлар кўпдир дунёда,
Гоҳ уларда юртлар қисмати.
Бир чўққини бўлди иккига,
Бир лаҳзада чақмоқ шиддати.
Улар яна бирлашар балким,
Балким шундоқ қолур икки таш.
Иккиси ҳам аввалги каби
Бургутларга бари бир ватан!

1972

БАЛИҚЧИ

«Жўражонлар, ёрдам беринг сиз,
Бўрон бизни ажратди ногоҳ.
Мени бу ён, отамни-чи, оҳ...
Жўражонлар, ёрдам беринг сиз»,—
Угли чорлаб бир неча дўстин,
Қайиқларга зумда ўтқазиб,
Бўрон ичра қолган отасин
Кетди излаб, денгизда сузиб.
Кўринмайди, лекин ҳеч нима,
Кўринмайди бирорта жонзот.
Нурлар синар сувда жимгина,
Тўлқин сари тўлқин сураб от.
Шубҳаларни қувлаб беомон,
Ёнар умид чироғи, аммо
Югуради нигоҳлар ҳар ён,
Қидиришдан толмагай асло...
Мана, охир, топиб олдилар,
Бир қирғоқдан унинг жасадин.
Кўкрагига қулоқ солдилар.
Сезиларди ҳали нафаси.
Уйга томон элтдилар дарҳол
Ва қилдилар дорию дармон.
Бир пайт (не ҳол?) о, балиқчи чол,
Туриб келди ўрнидан шодмон,
Тайқарига қаради аста,
Деди: «Ҳаво бунча беғубор,
Ғафлат босиб ётмоқ бу пайтда,
Ўлим билан, ахир, баробар.
Қайиқларни тайёрланг, қани,
Ов қилмоқни кўрсатай сизга...»
Уйидаги «меҳмон»ларини,
Бошлаб чиқиб кетди денгизга!
Сув кўрмайин этикни ечиб,
Нима гап?.. Йўқ, ишонмас эдим,
Лекин балиқ шўрвасин ичиб,
Ҳозир улар ёнидан келдим.

1972

Катта булоқ бўйи, кўҳна теракзор,
Ҳур ўйлар ҳамдами — осуда макон.
Табиат саҳнаси бунда лутфкор;
У турфа рангларда бўлур намоён.
Бундадир етмиш хил рангли камалак,
Бундадир оламнинг бор оҳанглари.
Мен ҳам бунда хумор кутамаи, малак,
Келгин сен, сен учун аталган бари...

1972

Ой гоҳ тўлин, гоҳо яримта,
Гоҳ қалдирғоч қаноти мисол.
Ҳар бир тақдир кўзгуси кемтик —
Тилло сочлим, хайр, яхши қол!

Бу юртлардан кетар бўлдим мен,
Юрагимда аламли наво.
Ойга қўшиқ айтар бўлдим мен,
У гоҳ бутун, яримдир гоҳо...

1972

Бу қалбимга ўрганишларинг
Энди зарра сололмас шафқат.
Сенинг барча пушаймонларинг
Менинг учун буюк мукофот.
Чекил нари даргоҳимдан сен,
Кўз ёшлар ҳам беҳуда, санам.
Кўп кўрганман бу кўзларда мен
Эрмакталаб кулгуларни ҳам!

1972

Етди бизга видо фурсати,
Икки йўлда турибмиз, мана.
Биз ёқмоқчи бўлган ишқ ўти
Қилолмади буткул тантана.
Умрларни зўрма-зўраки
Боғлаб шунча яшадик жим, лол.
Ўртамизда юз берса неки,
Ўтар, дедик, оддий туш мисол.
Совуқ юзда иссиқ табассум,
Бўм-бўш қалбда сохта ишқ тоти.
Илож тошиб овундик ҳар зум,
Овунмади юраклар лекин.
Юракларни алдамоқ оғир,
Қисматларни алдасак ҳам биз.
Кузги япроқ мисоли охир
Қолдик мутлоқ заъфарон, беҳис.
Бари ўтди... О, бари бекор,
Етиб келди видога фурсат.
...Икки йўлда кетдик биз абгор,
Яна бадном шўрлик муҳаббат!

1972

ДЕНГИЗДА

Бизнинг тақдир Сир ва Амудек,
Бир денгизга қуйилмаса ҳам,
Тўрга тушган икки балиқдек,
Бир кемага тушибмиз, санам.
Сен роялда эдинг шод, масрур,
Атрофинга боқардинг хушҳол.
Мен-чи, мен ҳам ўзимча мағрур
Кетар эдим ва лекин алҳол,
Ич-ичимдан эзилар эдим,
Ёдга тушар эди у кунлар.
Ахир, қанча ортингдан елдим.
Қанча йиғлаб ёлвордим тунлар...
Ногоҳ, оғир қорайди осмон,
Босиб келди қуюқ зулумот.
Қутурган шер каби беомон,
Тўлқин сапчир қирғоққа азот.
Кемада ҳам бошланди қий-чув,
Ҳар ким урар ўзин ҳар ёнга.
О, билмайман қайси дамдир у,
Сен ўзингни отдинг-ку, менга.
Пинжим аро гўё йўқолдинг
Ваҳимадан, қўрқувдан беҳол.
Бир ҳолатда мен шўрлик қолдим,
Ахир, бирга ажал ва висол...
Қанча лаҳза, қанча вақт ўтди,
Қайта бошдан эсламоқ оғир.
Довул тинди, гўё ёв битди,
Омон қолди кемамиз охир.
Шиддат билан кўксимдан бир пайт,
Сен бошингни мағрур кўтардинг.
Шу бағримда, о, севгилим, айт,
Бир умрга қолсанг нетардинг?
Кетдинг яна аввалги тахлит,
Яна қолдим зору зор сенга.
Эвоҳ, билдим, ҳатто тасодиф,
Беролмаскан севгингни менга!

ТУН ҚУШИ

Тун қўйнидир унинг маскани,
Бир сирдоши юлдузлар холос.
Одамлардан йироқ деб уни,
Беҳудага айбламангиз, бас.
Тирикликнинг ярмини олган —
Зулмат аро сайрар ва учар.
Оппоқ тонгни у севиб қолган,
Унинг васлини деб тунни ичар...

1972

Т У Ш

Мен тушимда, харсанг тош каби
Дуч келибман яшинга ногоҳ.
БОШ—ОЁҒим икки лош каби,
Икки ерда қолиб кетмиш, оҳ.

Лекин БОШим ётмай, ўз йўлин
Тониб кетмиш манзилга томон.
Билолмасдан ҳатто ўнг-сўлин
ОЁҒларим ётармиш ҳамон...

4972

Мени ўлдиrolмас ҳеч қандай алам,
На бошга тушгувчи анвои савдо.
Ишқдан яраланган ёвқур юрак ҳам,
На бир тасодифдан келгувчи бало.
Дунёни севаман — юрагим қайноқ,
Севаман бус-бутун барча рангини.
Қўшиққа чанқоқман — ҳаётга чанқоқ,
Балки шу чанқоқлик ўлдирар мени!

1973

ОНАЛАР

Қўл силкитиб қолар оналар,
«Хайр» десақ мунис ўчоққа.
Қўл силкитиб толмас оналар,
Биз кетар чоғ йироқ-йироққа.
Турналардек тоғлардан ошиб,
Денгизлардан шошиб ўтармиз.
Уфқларга аста ёндошиб,
Кенгликларга сингиб кетармиз.
Қўл силкитиб турар оналар,
Бизлар кетган ёқларга қараб.
Узун хаёл сурар оналар,
Ўтган учқур дамларни санаб.
Бизлар-чи, гоҳ осмону фалак,
Ўйларимиз бегона, холи.
Орзулар деб жонимиз ҳалак,
Ахтарамиз саодат, толе.
Оқ сочларин жимгина тараб,
Кўзлари тўрт кутар оналар.
Бизнинг кетган йўлларга қараб,
Қўл силкитиб ўтар оналар...

1973

Ёмғир ёғиб ўтди,
Осмон юзидан
Нафармон булутлар йиғди этагин.
Офтоб ҳам кўринди кўҳна изидан
Ва бошлаб юборди дилбар эртагин.

Мен йўлга тушаман,
Намли қоялар
Қизғиш шуълаларда товланар майин.
Ён-вердан чекиниб борар соялар,
Қуёш тик, жунбишга келгани сайин.

Чарчаш нима — билмас вафодор отим,
Зерикиш менга ҳам бегона буткул.
Тоғлар атрофимда жилмаяди жим,
Жилмаяр қаршимда ёлғизоёқ йўл...

1973

Уфқ ости тик қоя, тоғлар,
Арчазорлар буй чўзар кўкка.
Унгурлардан чопқир ирмоқлар
Интилади бетин этакка.
Кечпишар ток ўрмалар узоқ,
Очиққина сайхонлик томон.
Куйлаб ётар ишвакор булоқ,
Боши узра ғируза осмон.
Шовуллайди кўҳна ёнғоқзор,
Яқинда буй таратар ёвшан.
Ёнбағирда пасқам кулба бор,
Олди супа, супада шўх-шан —
Чўпонларнинг гурунги, саси,
Тош ўчоқда чойдиш нафаси...
Дўстим! Кетсам йироқлар томон,
Мен буларни қўмсайман доим.
Кўз ўнгимдан ўтар ҳар қачон,
Билсанг, у жой — туғилган жойим!

1973

Тун.
Юлдузлар милтирар,
Сой шовуллайди.
Тош.
Хира нур йилтирар,
Ит вовиллайди.
Тол
 оҳиста эгилар,
Сув кўз тутади.
Қалб
 таржима этилар,
Қалб энтикади...

1973

БАҲОР

Гиёҳлар, куртаклар очмоқда жамол,
Олам тўлиб борар яшил навога.
Ёнингга елурман шу баҳор мисол,
Мен бу дам сизмасдан қутлуғ дунёга!
Йўлимдан қайтарма ҳаргиз беомон,
Қалбим ва баҳорнинг йўллари ҳақдир.
О, сен ҳам мунаввар ишонч билан ён,
Бизларни алдамас бу бахтли тақдир.
Чақмоқлар чаққудай бўлса мабодо,
Сен асло даҳшатга тушма, жонгинам.
Баҳорга ўзга бахт борми дунёда,
Чақмоқлар қарсиллаб чаққанидан ҳам?..
Гиёҳлар, куртаклар очмоқда жамол,
Олам тўлиб борар яшил навога.
Ёнингга елурман шу баҳор мисол,
Мен бу дам сизмасдан улкан дунёга!

1973

Мен бу ҳақда бирор кимсанинг
Билмоқлигин истамайман, йўқ.
Бардош берар бу қалбим менинг,
Нима унга бир оғули ўқ!
Севдим...

Лекин севилмадим, ҳа,
Шартми битмоқ йиғлоқ қўшиқлар?
Бу дунёда, ахир, менсиз ҳам
Кўпдир йиғлаб юрган ошиқлар.
Қабр қилиб ёлғиз қалбимни,
Мана, кўмдим севгимни унга!
Ичга ютиб бутун дардимни,
Тикиламан зим-зиё тунга...

1973

СЕВГИ

Кўндан буён излардим сени,
Кўндан буён ўйларим эдинг
Ва ниҳоят, билмам, қай куни,
Кўзларимга ногоҳ дуч келдинг.
Тилло топиб олган қулдайин
Мен ўзимни йўқотдим тамом.
Лекин мутлоқ парво қилмайин,
Ўтиб кетдинг ёнимдан шу он,
Шу он бирдан ингради қалбим,
Ўқ егандай саргашта оҳу.
Илк мартаба бол деб кутганим,
Чиқиб қолди баногоҳ оғу!

1973

ҲАЗИЛЛАР

Бир нав бўлиб қолган сўнг ёшинг
Ҳазилларинг ёқмас

ҳар кимга.

Бир гўдакка ҳазиллашувдим,
Юзларимни қаратди ерга...
Йигитлар-ку, чўрткесар, чапдаст,
Келолмайсан

уларга тикка.

Ҳазил қилсанг, оғир тегса гап,
Чирпиратиб отади кўкка.

Қўйгил ўша чол-полларингни,
Бир сўз десанг...

тентақдир отинг.

Энди,

барча ҳазилларимни

Кўтарасан ўзгинанг, хотин.

1973

Сокин дарё, сўрайман сендан,
Тоғлардаги шиддатинг қани?
— Сўраб нима қилурсан мендан,
Хув, йўллардан сўрагил уни.

Сокин қалбим, сўрайман сендан,
Ешликдаги шиддатинг қани?
— Сўраб нима қилурсан мендан,
Хув, йиллардан сўрагил уни.

1973

Уша арчадек бир қур яшадимми дунёда,
Оқ чўққилар шаънига тўқидимми бирор байт.
Олқишлар айтолдимми мангу боқий зиёга,
Инсон бўлиб не бўлдим, етмадимми ёки пайт?..

Беҳуда хаёл, чекин, йигирма беш ёшида
Оламга армон бўлиб ўтиб кетган нечалар.
Ўргилади уларнинг дунё ҳамон бошидан,
Қабр тоши устида ёш тўкади кечалар.

Ёки менда истеъдод... Истеъдод нима ўзи?—
Англай билиш қалбингни ва меҳнатдир хосу мос.
Порлаб турса офтобдай тафаккуринг юлдузи,
Ҳам умид-ишончинга бўлса бас собит ихлос!

Наҳот энди менга кеч... Йўқол, шайтоний хаёл,
Ҳей, қани кеч туғилган орзуларим, келинг, сиз,
Сизлар бўлинг умримга бир умр нотинч савол,
Токим мен замонамдан ортда қолмайин ҳаргиз!

Бу кун интилмоқдаман сўнгги йўқ манзил томон,
Чорлар мени бетиним, унга излайман йўллар.
Поёнсиз ерларига уруғ тиккандай деҳқон,
Инсонларнинг қалбига экмoқ истайман гуллар,

Яратиш ишқи билан тўлиб борар юрагим,
Гоҳ нелардир қидиргум мовий уфқлар оша,
Ер, осмон ўртасида дайдишнинг йўқ кераги,
Чексиз фазоларни ҳам қилмасанг гар томоша!

Хуш соат, давралардан бу кун қочаман йироқ,
Шўх базм, айшлар ҳам мени қилмас мубтало.
Бир пайтлар дўстлар билан ўйнардик бекинмачоқ,
Уларни изласам мен топар эдим беҳато.

Бугун шеър ахтараман... О, баъзан бермас имкон
Майда-чуйда ташвишлар тинмайин ахтармоққа.
Аммо ўша дўстлардек топажакман бегумон,
Риёзат чекмай, ахир, чиқиб бўлмас-ку тоққа!

Ва лекин, жўраларим, офтобнинг азаллигин,
Осмоннинг мангулигин сўйлайверманг сиз менга.
Шу муборак ҳаётнинг абадий гўзаллигин,
Шу шаффоф ҳаволарнинг қайтмас жонлигин
танга.

Ҳаммасини биламан, зотан ким билмас, дўстлар,
Худа-беҳуда сўйлаб келаверманг олдимга.
Ҳа, улар мангулигин ҳадеб сўйлайверсалар,
Умр ўткинчилиги тушаверар ёдимга...

Бас, мен мана бошладим... Бошладиму ва лекин
Уни қандай тугатмоқ тўғрисида қайғум бор.
Узоқ набираларим титиб қолса не деркин,
Келажакка боқаман сатрларимдан бедор.

Сарбаланд тоғлар шундай; турна кўз булоқларин
Бағридан этакларга кузатиб қолар экан,
Булоқларга бахш этиб ўктамлик, қайноқлигин,
Термулиб дер:— Улардан гул ўсарми ё тикан?

1973

Юзларида мағрур сиполик,
Кўзларида бепарво ўтлар.
У беозор одатга молик,
Азоб бермас сўнгсиз сукутлар.

Кимлардир дер: «Билмас нафратни,
Муҳаббат ҳам ёт эрур унга.
Фарқламагай шодлик, кулфатни,
Бирдек қарар зулматга, кунга!..»

Лекин унинг қалбини, ҳайҳот,
Англайолмас, англамас ҳеч ким:
Муҳаббати бағишлар ҳаёт,
Муҳрлайди нафрати — ўлим!

1974

МАШРАБНИНГ СЎНГГИ ҚЎШИҒИ

(1711 й. Балх)

Қай кимсаким волидасин унутибди —
қора ер кутибди оқибат,
Қай кимсаким ўз халқидан юз бурибди —
қора ер кутибди оқибат.
Қай кимсаким ҳаром-ҳариш айш сурибди —
қора ер кутибди оқибат.
Қай кимсаким дунёга даъво урибди —
қора ер кутибди оқибат.
Девона, унутмадинг она, улусингни,
айш ёт, бедаъвосан дунёга
Ва лекин нечун бўйнингда сиртмоқ
турибди —
қора ер кутибди оқибат.

1974

ИШҚ ОЛОВИ

Ишқ олови, гурилла,
Гурилла сен беармон.
Разил кимсаларнинг ҳам
Юрагини беомон —
Ендир! Аҳ-ҳа... мен кўрай,
Ишқ олови, ён!

Эҳ, сен гурлаб ёнмасанг
Қимнинг қалбида агар,
Юз ўгирсанг ва ёки
Қилсанг ёнмоқдан ҳазар,
Башарий меҳрни ҳам
Билолмас у, алҳазар!

1974

ТОҒ ЎРМОНИ

Шаҳар шовқин-суронларин ортда қолдириб,
Яна келдим қучоғинга, қадрдон ўрмон.
Бир қушчадай мен турибман сенга бош эгиб,
Бағишлагил қалбга бу кун бўз сурур, дармон.
Ватанимнинг дилбар, азиз қўшиғи мисол
Севаман алп чинорларнинг шовиллашларин.
Камарларга зич ёйилган турфа хил ниҳол
Кун қиёмга келганида ловиллашларин.
Ердан қалқиб чиққан каби турар арчалар,
Улар соя-салқинига ошифта кўнглим.
Хотиралар қуйилмоқда: бунда қанчалар
Отам билан пода боқиб ўтди ёш умрим.
Мана, очиқ сайхонликда ёввойи бодом,
Ёзда чайла қўндирардик унинг тағига.
Куз салқини тушганида, лекин дамодам,
Кўчиб эниб кетар эдик тоғ этагига.
Дараларга ёйилганда шом қоронғиси,
Чайла олди — тош супада ажиб ҳангома.
Чўпон-чўлиқ... Ҳангомага ташна бариси,
О, уларни тинглар эдим мен ҳам жимгина.
Мана, бунда ривоятлар сўзларди отам,
Бу залварли, бу алмисоқ тоғлар ҳақида.
Эшитардим ҳайрат ичра лол қолиб мудом,
Отлар кишнаб юрар эди йироқ-яқинда.
Бу кун отам неварали, пири бадавлат,
Йўли тушиб қолмаса гар келмас тоғ томон.
Сал бобомга ўхшамаган, бобом бирор вақт
Бу тоғлардан йўл узмаган... Ёдимда ҳамон:
Елкасида ов милтиғи кезиб юрарди,
Белбоғида эски «Ҳикмат» бўларди доим.
Чўққиларга термилиб гоҳ хаёл сурарди,
Бургутсифат бир чол эди, лекин мулойим.
Кейин билсам ов ишқимас саргашта қилган,
Балки нозик ғазалларга лиммо-лим қалби.
Мана, энди кўзларига мангу хоб инган,
Кенг қабристон ўртасида кичкина қабри.
Унинг шундай бир ёнида синглим қабри бор,
Қўш укамнинг қабрлари ёнма-ён турган.

Ўлим, ўлим! Сенга қачон чек-чегара бор,
Сендан ахир бани башар юраги тўлган!..
Ҳей куйлагил, тирикликнинг боқий қўшиғин,
Яшил ўрмон, жоним ўрмон, жонажон ўрмон.
Сен-ла боғлиқ кунларимни ёдга туширдинг,
Куйлагил сен бошгинамда тагин беармон.
Хур еллардан юлғунларинг шитирлашлари,
Наъматаклар солланиши қалбимга ошно.
Теракларга ёввойи ток чирмашишлари,
Учқат, ирғай маржонлари кўзим яшнатар.
Эсиз, бедил кимсалар бор... Буюк эҳсонлар —
Ажиб лавҳа — сирларингдан бўлолмас воқиф.
Мен табиат фарзандиман, майли, хазонлар
Ён-веримда маҳзун учсин, шавқ олгум боқиб.
Кипригимда покиза ёш, тошар туйғулар,
Юрагимдан андуҳ, ғубор, доғларни суриб.
Чангалзорлар орасидан чиққан жилғалар,
Йўқ ажабким, шеърларимда оқса мавж
уриб...

1975

ТОҒЛАРДА КУЗ

1

Салқин тушиб қолди тоғлар бағрига,
Вазмин кўтарилар дарадан туман.
Эл-юрт кўчиб энди тоғ этагига,
Ёзги чорбоғларда намхушдир хазон.
Кеч қолган чўпон ҳам ҳайдар сурувни,
Серка йўл бошлайди чалиб қўнғироқ,
Жаранглаб турар у узоқ ва узоқ.
Уфқларга сингиб кетар охири...

2

Нурота тоғларин қучоғида куз
Анча қисқа бўлар ва лекин гўзал.
Мен унинг қўйнида кезаман ёлғиз,
Ҳар қандай фаслдан куз менга афзал.
Аmmo сиз ўйламанг: жўшқин ва қайноқ
Жабҳалардан қочиб у юрар сарсон.
Хилват унгуларда дайди бегумон,
Она юрт, халқининг ташвиши йироқ.

3

Бундай гумонларга борсангиз тайин,
Кечира олмасман бир умр сизни.
Кўрганмисиз ҳалол меҳнат қилмайин
Бурда нон синдирган асл ўзбекни.
Ё айри тушганми ўз замонидан,
Қоядан парча тош учгани мисол.
Робинзон қисмати бу халққа малол,—
Оташга сиғинган олис онидан.

4

Мен шу халқ фарзанди, базми, тўйида
Қамишдан бел боғлаб хизмат қилгум соз.

О, халқим тўйлари, жоним кўйингда...
Кўпқари урроси ёдга тушди боз,—
Боболарнинг ўтли юраги, қони,
Шу шонли майдонда бўлур намоён,
Хей, бўм-бўш қолмасин бу қадим майдон,
Танги чавандозлар, гуркиранг, қани!

5

Лекин аза йўқ деб ким айта олар
Тўйлар гуриллаган улур майдонда.
Бешафқат ажал гоҳ чангалин солар,
Азиз дўстни олиб кетар бир онда.
Азадор ғамига бўламан шерик,
Дардига дарддошман ҳаёт шомлари,
Фахрия битгандай у тўй дамлари,
Марсия битаман ғамгин ва ўксик.

6

Меҳнат эса менга ҳамиша ҳамдам,
Инсон учун бурч у бизнинг замонда.
Эркин, озод сеҳри қадам-бақадам
Жонга сингиб борар дорул-амонда.

Агар кимга буюк мақсад бўлса ёр,
Кимда орзу бўлса эзгу, бепоён,
Унга қанот берар муборак Ватан,
Ким бизнинг сафларда бўлса барқарор!

7

Аммо куз тоғларга ёйганда сепин,
Бағрига чиқмоққа топаман имкон!
Серташвиш меҳнатлар юкидан кейин,
Бағишлар руҳга у лаззат ва дармон.
Узун хаёлларга қилур занжирбанд,
Юракда қўзғатар ажиб туйғулар.
Номини тутқазмас қаламга улар,
Ҳар қандай жарангдор сўзлардан баланд.

8

Тоғ қизларин ибo, назокатлари
Кузнинг рухсорида бўлади зоҳир.

Жонингни оладир латофатлари,
Гоҳ улар ҳикматли, гоҳида соҳир.
Гоҳо кексаларнинг ўйчан ва мунис
Қарашларин бирдан туширар ёдга...
Даврада тикилиб тургандай ўтга,
Қалбларин ёндириб аллақандай ҳис.

9

Ғазабин бемаврид тўкувчи ғаддор,
Ёки асаблари нозиклар, ҳай-ҳай,
Ишонгум, тоғ кузин кузатса бир бор,
Ўзгалар қалбига ғашлик солмагай.
Ёки руҳи инжиқ, ё такаббур зот,
Унинг лавҳаларин уқсайди, қани,
Умридан ажратиб оларди маъни,
Билсайди қанчалар табиб табиат.

10

Ғарчи куз чеҳраси эмас серкулгу,
Ғарчи кўп эркалаб куйламас шодон,
Гоҳ дилда титроқ мунг уйғотса ҳам у,
Дилгир сукутларга кўмса ҳам, инон,
У собир режалар дояси эрур,
Донишманд отадай олади кўлга
Ва бошлаб юборар муқаддас йўлга,
Қаршингда манзиллар раҳшон кўринур.

11

О куз, сенинг турлик кўринишларинг
Мен учун суюмли ва азиз бирам.
Оқшом чўккандаги энтикишларинг,
Тонгги шафақларинг сирли ва теран.
Фируза сойларнинг қирғоқларида
Хазондан беҳабар яшил майсалар...—
Менчалик севмагай ўзга кимсалар,
Умринг сермаъсул бу чоғларида.

Эрта саҳарлар, ҳей, салқин саҳарлар,
 Чашма елларидай сарин ва латиф.
 Сайёд шошиб ўтар бундай саҳарлар,
 Хаёлида семиз ўлжасин тутиб.
 Йилқи уюрлари қулоқларини
 Динг қилиб шарпага тикилиб турар.
 Сўнг бирдан ўзларин дарага урар,
 Қолдириб хазонрез ўтлоқларини.

Тоғда тунаб кетмоқ куз пайти маза,
 Шериклар бўлса гар давра қурилар,
 Ўртада қуруқ шох ёнар чарсиллаб,
 Тун зулмати бундан нари сурилар.
 Омонат ўчоқда шўрва қайнайди,
 Ривоят бошланур тоғлар ҳақинда
 Ва ё ўтмиш — олис чоғлар ҳақинда
 Қайдадир укки қуш бўғиқ сайрайди.

Ҳаво айниб турар тоғларда тез-тез,
 Гоҳо у бадқовоқ, гоҳ ўйга чўмар.
 Гоҳо булут тошиб келар ва шу кез
 Қўнғир тоғ ўрмонин ёмғирга кўмар.
 Тагин кўн ўтмайин сертўлқин осмон
 Оқариб ёришар — ним боқар офтоб.
 Хуш ислар димоққа урилар шитоб,
 Бу исларга тўйиб бўлмас ҳеч қачон.

Лекин кунлар чумчуқ галаси каби
 Қўним нима билмай енгил учишар.
 Қорайиб боради булоқлар лаби,
 Йўллар узра базўр изларинг тушар.
 Тонглар теваракда шабнамлар бўлиқ,
 Олқорлар жунжикиб чиқар қояга,
 Ғалати тикилар қуюқ сояга —
 Сизгайлар: куз ваъда этмайди иссиқ.

Ҳеч нарсага парво қилмайин, фақат
 Мангу яшилликда яшнар арчазор.
 Уни қизиқтирмас гўё бу фурсат,
 Гўё бу хилқатда биргина баҳор.
 Ёйилиб етгандир чўққигача то —
 Қақшаган тошларни чиқишган ёриб.
 Ҳатто бу тоғларнинг совуғи, қори,
 Яшил либосидан қилолмас жудо.

Оҳ, сиру асрорим — куз, сендан мудом
 Хушбахтман! Нақадар севаман сени!!!
 Тезда қиш аёзин олиб келсанг ҳам,
 Унинг муз бағрига отсанг ҳам мени.
 Умрим меҳмонлиги фикримдан йироқ,
 Сенинг нашъаларинг симириб, тўйиб,
 Куйлагим келади гоҳ жим, гоҳ тўлиб
 Ва саркаш илҳом ҳам куттирмас узоқ...

Салқин тушиб қолди тоғлар бағрига,
 Вазмин кўтарилар дарадан туман.
 Эл-юрт кўчиб энди тоғ этагига,
 Ёзги чорбоғларда намхушдур хазон.
 Кеч қолган чўпон ҳам ҳайдар сурувни,
 Серка йўл бошлайди чалиб қўнғироқ,
 Жаранглаб турар у узоқ ва узоқ,
 Уфқларга сингиб кетар охири...

1975

ҚАДИМГИ САРОЙ ШОИРЛАРИГА

Шаҳаншоҳлар шаънига
ашъор битиб,
Маддоҳ умрингиз сафода ўтди.
Яшадингиз халқни унутиб,
Ҳукми ҳақ!—
Халқ ҳам сизни унутди!

1976

ЕЗ

Отанинг етмиш ёшига

Тоғда қорлар эриди,
Ҳовурдан ёнди даштлар.
Янтоқлар гулга кирди,
Попук ёйди қамишлар.

Етилди қиёмига
Боғда мевалар буткул.
Қошки, ёз айёмига
Совға этсам атиргул...

1976

Олқорларни қайтаргай,
 энди мен айтсам, дўстлар,
Бехато, тикка учган
 ўқларгина бу замон!
О, агар, қайтар бўлса
 ўқлар дастидан фақат,
Рост бўлсин, тоғларимни
 мангу тарқ этганлари.
Рост бўлсин, сайёдларга
 осиб минг тавқи лаънат,
Ўқ етмас манзилларга
 бош олиб кетганлари!

1976

ИНСОН

Мен ярадор,
Овора бўлманг, доктор,
беҳуда, бекор,
Мени тузатолмас ҳеч қандай дори.
Биламан,
 сиз ўз ишингизда
 абжир, тадбиркор
Ва лекин кечирасиз,
 бефойда бари...
Доктор,
 бу гаплар кўнглингизга оғир ботмасин тагин,
Зотан,
 кўнгил деганлари гунчадай нозик.
Ҳа, бешақ,
 ханжар учун керак чарм қин,
Аммо жанг пайтида
 қинмикан лозим?
Доктор,
 сезаяпман, сезаяпман
 шу мовий кўзларингиздан,
Яраларим илдизларин
 билмоқ
 тилагингиз
Ва бир нур йўқолмоқда
 юзларингиздан,
Балки менга дарддош
 юрагингиз.
Доктор, биласиз,
 мени жўшқин меҳнат яратди,
У озод меҳнатдан
 мангу миннатдор қалбим.
Ўша меҳнат оламнинг
 юзин менга қаратди
Ва олам қаршисида
 тик тутдим қаддим.
Доктор,
 қадим она табиат мисол,
 покиза меҳнат мисол,

қалбадаги шиддат мисол
мен соғ эдим,
Лекин ҳар нафас
Йўлларимда учрар эди гов.
Фақат бардош билан
Фақат бардош билан,
уларни беаёв
махв этдим,
Ҳозирги бардошларим
ўшалар
парчаси, холос.
Биласизми, доктор,
салқин бир саҳарда
кашф этдим мен оловни
кашф этдим,
Оҳ, ўша шодликлар...
йўқ, сизмас тасаввурга.
Ҳайқириб яшамоққа
энди ҳаққим бор дедим,
Ахир,
ташна эдим мен ўша нурга!
Ташна эдим,
аммо бу ташналигим,
Кейин қондирилди, доктор, кейин қондирилди.,
Яшаш, яшаш қандай соз!
Тўйиб бўлмас яшашга!
Лекин, ҳатто, яшагим —
келмай қолди гоҳо-о,
Ахир, ёндирилдим, доктор, ёндирилдим.
Ўйлабмидим,
ўзим кашф этган шу олов
Ўзимни ёндиражагин,
Ўйлабмидим,
ўзим кашф этган шу олов
Ўз тарихим юлдузларин
сўндиражагин.
Ўйлабмидим,
ўзим кашф этган шу олов
Ўзим қурган дунёларни
кул этмоқлигин,
Ўйлабмидим,
ўзим кашф этган шу олов
лаънати оловларга
айланиб кетмоқлигин...
Доктор!
Мен ўзлигимни англамай туриб ҳали,
Менга изланишлар ҳамиша бўлди ҳамроҳ.

Ожиз пайтларимда
балки, о, балки,
Ўз наслимдан
ортиқ
бағишлади бағир ва паноҳ.
Билмайман, қандай юз берди бу ҳол,
Чўқморларни қолдириб, бир кун
ўқ-ёй кашф этдим,
Ҳа, кашф этдим — ўзимни ҳимоя қилмоққа фақат.
Ахир,
йиртқичлар тўдаси ичида эдим,
Кашф этдим — йиртқичларга
амалий нафрат
Ва лекин ўйлабмидим
оғули ўқлар
ўз юрагимни тилка-тилка
этмоғин.
Оловдан бешафқат, беомон, баттар
гўштларимни
парча-парча
қилиб кетмоғин.
Ўйлабмидим,
даҳшатли ҚУРОЛ
бир ён,
ўзим бир ён
бўлажагимни?
Йўқ!
Ҳар қандай кашфиётда мен
ўйлагандим
келажагимни!
Ўйлагандим
фақат уни,
кашф этганимда олтинни ҳатто.
Аммо бу кашфиёт
барча кашфиётларим
ичра
энг тубан, разил, расво!
Олтин —
ҳозир мен инсон деб аташга
тилим бормаётган
лаънати кимсалар қўлида
ўйинчоқ қилди мени.
Олтин —
совуланган сиртмоқлар
«ҳадея» этди бегувоҳ бошга.
Олтин —
зиндонларда зиндон гулидай
чиритди танамни,

Олтин —

қоп-қора қўшин тортди қуёшга!

Доктор,

Қарангки, ҳамон,

Кашфиёт ишқи

тинчитмагай

мени бир нафас,

Ҳамон мен унинг

эзгу ғамини ейман,

Зотан, кашфиётсиз

менга истиқбол кулиб боқмас,

Фақат,

улар ИНСОН бахти учун

қўлланса дейман!

Афсус-с...

барча истакларим ўлароқ,

вима кашф этсам, албат,

(бундан фақат мустасно НОН!)

ярим тиғи қаратилди ўзимга.

Лекин ҳайқириб айтаман:

ҳеч қачон, ҳеч вақт, —

жоним учрамади ўлимга!

Мен ўлмадим,

Мисрда қул бўлиб сотилганимда,

Мен ўлмадим,

Улуғбек бўлиб сўйилганимда ҳам!

Мен ўлмадим,

Линкольн бўлиб отилганимда,

Мен ўлмадим,

Муқанна, Лазо бўлиб ёнганимда ҳам!

Мен яшадим,

яшайшман мисли самандар.

Яраладим, фақат,

Мен ярадор!

Асрларким

мени тузатмоқ истадилар

не-не ҳақимлар,

фозил, даҳолар,

Ҳар қалай,

бўлмапти бесамар

улар меҳнати

Ва бу кун бир бук

ВАТАН қудрати!

Доктор,
сўзланган сўз — ҳақиқат бўлмоғи лозим,
Ҳақиқат
бўлмоғи керак
юрак ва тилнинг
ягона тахти.

Сўнги ва ҳақ сўзни
сўзламоқ қарзим:

Мени тузатар буткул,
фақат
БАШАРИЯТ БАХТИ!

Ҳа, дарвоқе, доктор,
мени телба деб ёнингизга
ким келтирибди?

1976

БИР ДҮСТ ҰЛИМИ

Оҳ, менинг бир дўстим ўлиб қолди,
Билмайсиз,
қандай азоб, уқубатда ўлиб қолди у.

Сизга айтсам: энг аввало кўзларини
оқ, ҳарир парда қошлаб олди
ва кўрмай қолди нозик майсаларни,
нафис қизгалдоқларни,
латиф тўлқинларни
ҳам улардан туғилажак сарин-сарин туйғуларни
сезмай қолди қалби.

Сўнг яна...
Кўзларидаги ўша оқ, ҳарир пардалар
қуюқлашди,

У кўришдан маҳрум бўлди:
пойдор чўққиларни,
бўйчан дарахтларни,
йироқ-йироқларни,
Бешак улардан туғилажак
мусаффо-мусаффо туйғуларни

сезмай қолди қалби.

Сўнг, сўнг...
кўзларини ўша оқ, ҳарир пардалар
бутунлай қошлаб олди,

Энди у кўрмайди: ҳатто дўстларини,
каму кўстларини,
яқин қадамларни,
оддий одамларни

ва қалбин ҳам буткул
тарк этди туйғу!

Ниҳоят ўлди!..

(Ҳа, ўлди — бу менинг ҳукмим!)

Мен, мен

унинг қабрини

қалбимдан қазидим

ва кўмдим унга!

Лекин ҳамон куяман, куяман,
ахир у
ўлиб кетди бевақт...

Эй!

Бер бутун нафратларим,
бутун лаънатларим
сенга,

дайди,
олчоқ,
бадқирдор шуҳрат,—
Кўз ўнгимда
тирик ўлдирдинг уни!

1976

МЕН — УЧИНЧИ ОДАМ

Амин бўлдим,
Бирингиз
 бўлолмагайсиз менга
 суюкли ёр,
Бирингизга мен дўст бўлолмасман
 ҳеч қачон.
Ўз салтанатида
 сўнги япроқ бўлиб
 яшамоқ бекор,
Уни изғиринлар
 узгай беомон!
Тамом!
Мен — учинчи одам!
Мен — учинчи одам!
...Иккисин қолдириб
 хилват боғ этагида,
Узоқлашиб бораман улар
 ёнидан буткул.
Ногоҳ,
Отилиб чиқар бир мушук
 дарахт тагидан
Ва чоғиб
 кесиб ўтар йўл.
Лаънати! Шу етмагани бу дам!
Оҳ... Мен — учинчи одам!
 Мен — учинчи одам!
Нима бўлган махлуқлар зотиға бу кун,
Бир лайча ортимдан
 қолмас эрғашиб,
Ҳатто изтиробингни ёлғиз
 тортмоқлик учун
Тошлар олмоқ керак
 энғашиб!
Қўй, лайча, қўй, ўзим чекай ғам!
Мен — учинчи одам!
Мен — учинчи одам!
Сершовқин кўчаларда
 қолмади ҳеч қим,

Боғчаларда тинди
қушлар овози.
Билмайман, қаён
бош эгиб
кетмоқдаман жим,
Лекин қалб
ўз дардин билади ўзи!
Бу қандай мотам?..—
Мен — учинчи одам!
Мен — учинчи одам!
Тонг отиб келмоқда,
ана, опшоқ тонг,
Олам ёришиб бормоқда буткул.
Қалбимда уйғониб ажиб бир
тароват, оҳанг,—
Тонг нурларига қоришиб
бормоқда буткул.
Тонгга пешвоз чиқаётган **БИРИНЧИ** одам —
Мен — учинчи одам!

1976

* * *

Ул дераза пардасини
 кўтаргил-эй, жон шамол,
Шунда гулрў нигоҳлари
 менга тушса, эҳтимол.
Балки бир зум кўзларини
 кўзларимга тикар у,
Шамол, билсанг, менинг учун
 бахт-саодат қадар бу.
Балки нозли бир табассум
 лабларига қўндираар,
Бу табассум юрагимга
 олам нуриин индираар.
Балки, балки хаёлларим
 хаёлида кезгайдир,
Балки чорлаб, деразадан
 қўлларини чўзгайдир.
Сенга айтсам, шамолгинам,
 туйғуларим алдамас,
Ногоҳ парда очилсаю
 нигоҳлари тушса, бас...
Лекин парда туширилган
 бирдек бунда кўрурман,
Шамол, ўзинг хабардорсан,
 ахир ҳар кун келурман.
Сендан нажот истадим мен,
 билдим, нажот йўқ, аммо,
Ҳар кунги ҳол бугун тагин;
 сен лоқайд ва бепарво.
Етар, жоним, сабоқ бўлдинг,
 очишиб қолди кўзим,
Ул дераза пардасин, ҳей,
 энди очгайман ўзим!

1977

Елгон! Елгон! Елгон! Севасиз,
 Севасиз жим, ўртаниб, ёниб,
 Ишқ дарахти бўлмас мевасиз,
 Фақат ундан турибсиз тониб.

Рост айтдингиз, мен девонаман,
 Лекин аён, шеър эвазига.
 Самандардек тун-кун ёнаман,
 Бу ҳам гоят муқаддас сизга.

Май жодуси қиздирар қоним,
 Менга мерос дониш аҳлидан.
 Саҳнада шеър ўқиган оним,
 Жунбишда зал тилим шарҳидан,—

Буюк гурур туйғуси бешак,
 Осмонларга учиргай сизни.
 Кўзингизда пориллайди шавқ,
 Юмолмайсиз ўз кўзингизни.

Гоҳ ёшликнинг телба шиддати,
 Баҳсларда отгай оловга.
 Бутун жоним, ақлим қудрати,
 Қаратилгай шунда яловга.

Голиб чиқсам, сиз боқасиз шод,
 Қалбда не сир— юзга қалқийди.
 Кўкда кундуз чарақлар офтоб,
 Бир қучоқ ой тунлар балқийди.

О, биламан, бир оз хавотир
 Кўксингизни яралар аммо.
 Тинч ва сипо яшамоқ ахир,
 Кўп юракда қизгин муддао.

Муродимки, менинг ёш умрим,
 Бу савдога тушмас ҳеч қачон.

Бас, бу гаплар! Келинг, севгилим,
Лекин-лекин сўзламанг ёлғон!

Йўқ, сўзламанг!..
Мени севасиз,
Севасиз жим, ўртаниб, ёниб.
Ишқ дарахти бўлмас мевасиз,
Фақат ундан турибсиз тониб.

1977

* * *

Баҳор доим баҳорлигин аён этар,
Офтоб нури булутларни ёриб ўтар.
Бижғиб ётган кўлмакларни кўп кўрдим-эй,
Оқар сувлар ўз йўлларин топиб кетар.

1978

* * *

Чидай олмай дардга — азобга,
Қушдай ожиз қолган вақтларим,
Отам каби тушасиз ёдга —
Чайир, голиб тоғ дарахтлари!..

1978

ҲАҚИҚАТ КЎЗГУСИ

Мен нишонман, мен нишонман, мен нишон,
Отилди минг-минглаб ўқ.
Мен омонман, мен омонман, мен омон,—
Биттаси ҳам теккан йўқ!

1978

* * *

Баҳодирнинг қиличи синди..
Сўнги нуқта. Тугади эртақ.
Пастак ҳовли четида дилхун
Бир бола йиғлайди —
қўлида китоб.

Баҳодирнинг қиличи синди,
Баҳодирнинг қиличи синди.
Ёвники бутун!

Қайга кетди япроқдек бола,
Бўта каби қайда бўзлайди?
Учиб юрган варақлар, ана,
Шамолларга эртақ сўзлайди.
Бола қани?.. Билмайман, аммо,
Ишонаман, қайлардадир у
Баҳодирга
қилич излайди...

1978

БАЛЛАДА

Туннинг қора сукунатин,
Бундай бевақт бузган ким?
Эшик қолиб даричадан
Кириб кетди аллаким.
Том устида ётган бола,
Қўрқиб-пусиб қарайди.
Лекин товуш беришга на,
На туришга ярайди.

Эҳ, онаси бўлса эди,
(Қазо қилди ўтган йил)
Секингина шивирларди,
Биров келди она, бил.
...Ичкарида гивир-гивир,
Ичкарида бир ҳолат.
Нима бўлди янгасига,
Унда етти ёт наҳот?!
Ишонмайди, мумкин эмас,
Ишонмайди ўт-сувга.
Бу оламда унинг учун,
Ишонгани шу янга.
Ичкарида... шивир-шивир,
Ичкарида зил зиллат.
Наҳот ойдек янгажони...
Наҳот унда етти ёт?!
Эҳ, акаси бўлса эди,
Ўша ёлғиз акаси.
Афсус, жуда узоқда у,
Қирмоқда ёв галасин!
Юборибди кеча бир хат,
Янгасининг номига:
«...Сен укамни ташламагин,
Ғирт етимлик домига.
О, соғиндим, кутгил мени
Тоғлар каби сабот-ла.
Ғалабага яқин қолди,

Мен қайтаман, албатта!»
...Соя каби липиллаган,
Ғивир-шивир қилган ким?
Эшик қолиб даричадан,
Чиқди, ана, аллаким.
Йўқ, бўлмади, бола эрдай,
Сакраб турди ўрнидан
Ва йўлбарсдек отилди у
Барзанги бир гавдага!..
Қора туннинг ифлос сири
Бола элга билдирар.

...Мард йигитни жанглар эмас,
Бевафо ёр ўлдирар!

1978

ГАДОЙ

Эргак

Осмон сиқиб келди... унинг нафаси
Ўмғир қуйишидан хабар берарди.
Лекин тинмас эди бир гадой саси —
Кўп қадим қўшиғин куйлаб борарди:

Қўлингизга барака,
Оч, юпунман, бечақа,
Садақа беринг, садақа.

Қалдироқ тангриси аравасида
Мана йўлга чиқди — йироқлар яқин.
Учқур отларининг ҳар нафасидан
Аждар тилларидек чақнади чақин.

Осмон,

Осмон йиғлаб юборди вайрон,
Ўткинчи эл-улус ҳар ёққа чопди.
Гадой ҳам тўрвасин кўтариб, шу он,
Қай бир харобадан бошпана топди.
Шаррос қачон тинар? У кутди узоқ.
Ниҳоят нур ёғди само юзлари.

Кўчага йўл олди, шу дамда бироқ,
Сув очган хумчага тушди кўзлари.
Кўзлари тушди-ю... сўнг уни секин —
Кавлаб олди... Ё раб! Унгими-туши?
Офтоб қамалгандек хум тўла олтин!..
Тўрвага жойлади учиб эс-ҳуши!

...Осмон кенг ёйилди. Унинг нафаси
Ажиб, хуш кунлардан хабар берарди.
Лекин тинмас эди ул гадой саси —
Кўп қадим қўшиғин куйлаб борарди:

Қўлингизга барака,
Оч, юпунман, бечақа,
Садақа беринг, садақа.

1978

КҮЗЛАР

Бу афсона — ҳақиқат —

қора кўзлар ҳақида эмас,
шахло кўзлар ҳақида эмас,
гамгин ва ёки шўх ва ёки
доно кўзлар ҳақида эмас,
фақат очкўз-очофат бир Кўз ҳақида!

Қадим-қадим замонда,
Бу юртларда эмас, ўзга томонда,
Кун каби кулмас, ой каби тўлмас,
Элнинг бошига бало, ошига бало,
дарди бедаво
Очкўз-очофат бир Кўз бўлган экан,
Хазина-ю, мол-дунёга асло
тўймас экан.

Кунлардан бир кун...
Уни тўйдирмоқчи бўлибди безор бўлган эл.
Елиб келишибди, қоп-қоп олтин олиб
келишибди, ўйнаб ётган Кўзга буғдой каби
қуйишибди...
қуйишибди...
қуйишибди...
Йўқ, очкўз-очофат Кўз тўймабди,
ўйнашини қўймабди.

Шунда,
бир донишманд чол, ўйнаб ётган Кўз ёнидан,
алҳол,

бир чимдим туфроқ олиб,
шундоқ Кўзга ташлабди...

Ҳайҳот!

Очкўз-очофат Кўз шу зумда меш каби тўйиб,
абдий уйқусини бошлабди!

Кўраянсизми,
Бу афсона — ҳақиқат —

ЦИРК ОТЛАРИ

Тонглар отиб, ногоҳ битгандай
Тутқунликнинг зил заҳматлари,
Майдон — ҳалқа ичига елдай
Учиб кирар цирк отлари.

Улар эгиб юрмоқ учун мағрур бошларин,
Жиловлари айилларга таранг тортилган.
Бошдан-оёқ — устларига зийнат тошларин
Ялтир-юлтир, жаранг-журинг юки ортилган.

Майдон узра нур каби елиб,
Югуради бир изда отлар. .
Олис тоғлар бағридан келиб,
Пастлаб учар гўё бургутлар.

Майдоннинг қоқ ўртасида жиловдор турар,
Илонсифат қамчисининг ушлаб дастидан.
У қамчини бирдан ерга кўтариб урар,
Қалдироқдай қарсиллаган зарбнинг сасидан —

Отлар олдги оёқларини
Баланд-баланд кўтариб ўйнар.
Ажиб, нозик туёқларини
Халойиққа кўрсатиб ўйнар.

Тагин қамчи қарсиллайди зални титратиб,
Қизлар янглиғ бир хиромон юриш бошлар, оҳ.
Кейинги зарб ўтганида ҳавони титиб,
Қуллар каби тиз чўкишди... Ҳайҳот, баногоҳ —

Кўзларидан сачраб кетди,
Дарду алам учқунлари!
Гўё чақмоқ чақиб ўтди,
Фақат бир зум — ёз тунлари.

Биров сезар, биров сезмас,
Томоша тугаб

Уйга қайтдим, ухлаб қолиб бир туш кўрибман:
Чексиз яйлов... Яйдоқ отлар... Сағри ялтираб —
Эркин учиб юрар эмиш...

қараб турибман...

1978

БИР МУЙСАФИД ҲИКОЯСИ

Азизларим, тингласангиз жим,
Бир суҳбатнинг келди-да гали...
Босмачи ким,
Ҷизил аскар ким,
Биз фарқига бормасдик ҳали.

Қайси бири бизнинг қишлоққа
Йўл-йўлакай қўнса ногаҳон,
Ура солиб қочардик тоққа,
Киши билмас даралар томон.

Ўша йиллар ўзи, дейман-ов,
Ҳамма учун юракдай содиқ
Ва ҳеч қачон бўлмайдиган ёв —
Тоғлар эди — қудрати холиқ.

Алғов-далғов суякдан ўтиб,
Жон бўғизга келган шундай вақт,
Ёрим кетди хиёнат этиб —
Қулаб тушди устимга дарахт!

Бу тоғларда чидамоқ оғир,
Шармандалик — бундай жафога,
Номус қилди бағримни яғир,
«Туф!» — дедиму сендек дунёга,

Алвон чопшгоҳ... Мен чиқиб кетдим,
Бўрилар мўл чангалзор тоққа.
Ҳокимни ҳам кўрмасин ҳеч ким —
Етаклади бу ўй ўлмоққа!

Кейин... кўп бор ўйладим кейин,
Аммо қўйдек, ўшанда, рости
Ваҳшийларга ем бўлмоқ учун
Келганлигим ёлғон эмасди!

Лекин улар биронтасини
Учратолмай асабий турдим.

Сўнг... бирининг топдим иини
Ва ўзимни ичкари урдим.

Ўрмаладим — кетдим илгари,
Кўзим ёнар. Жимлик. Сукунат.
Бўриларнинг ёш болалари
Қарахт ётар — қарасам бир пайт.

Бир ғалати бўлиб кетдим денг,
Ахир келган эдим ўлимга!
Иккитасин қўлга олдим сўнг
Ва бурилдим келган йўлимга.

Чиқдим... шундоқ нигоҳим тушди
Нар бўрига, она бўрига.
Бирдан яна лабларим учди,
Қўр қўшилди юрак қўрига.

Кўзларимда портлади олов,
Ёниб кетди бутун вужудим.
Беихтиёр ҳайқирдим: — Ҳей-й, ёв-в...
Қани ғажи, парчала шу зум!!!

Худди шу он, менга, уларнинг,
Ташланмоғин-н истардим ғоят.
Шунинг учун «тирранча»ларин
Бошим узра кўтардим азот!

Йўқ, бўрилар чекинди ортга,
Нимагадир... ёлворган каби...
Сув сепилган сингари ўтга,
Бирдан, бирдан бўшашиди қалбим.

Бирдан, ҳаёт туюлди ширин,
Ўлмоқликни истамай қолдим,
Еллар эсар ғалати... майин,
Бошим оққан томон йўл олдим.

Азизларим, бу хотирадир,
Айтдим-қўйдим — келганди гали.
Ҳаёт нима,
Ўлим нимадир,
Биз фарқига бормасдик ҳали!..

1978

САДРИДДИНГА ХАТ

Илҳом етиб додимга —
Қўлимга олсам қалам,
Ноёб сўздай ёдимга
Сен тушасан, дўстгинам.
Тоғдан сел бекор келмас,
Қалбимда бир хотирот:
Сомоний мақбарасин
Уч дўст қилдик зиёрат.
Калимага келмас тил
Оқ туғённинг қошида.
Денгиздай ўртанди дил
Туйғулар талошида...
— Қанча асрлар, қара,
Ўтгану, аммо, ҳайҳот,
Турар гул-гул мақбара,
Бу умр сиррини айт?..—
Ногоҳ сўрадим сендан,
Сен суратдай қотдинг тек.
Икки лайлак Калондан¹
Учди опноқ папақдек.
Нечун сиқилди муштинг?
Мушт сиқиб, дединг, бир пайт.
— Устанинг ҳалол иши —
Бу умр сирри фақат!

Илҳом етиб додимга —
Қўлимга олсам қалам,
Ноёб сўздай ёдимга
Тушгайдир ўшал калом...
Шоир — уста, шеър — бино!
Тегирмондай тинмаймиз.
Фақат қурмоқ муддао,
Қандай қурмоқ?.. Билмаймиз...

¹ Мивораи Калон.

Лекин ҳалол бўлсак гар —
Биз ҳам шеър дунёсида,
Мақбарадек муқаррар
Қолгай эл орасида!
Таъмир қилолмас ҳеч зот,
Рости, йўқдир кераги,
Шоир — устанинг, фақат
Ҳалол бўлса юраги!

1979

ИЛК МУҲАББАТ ҲАҚИДА ҚЎШИҚ

Олиб келдим хонамга,
Аён мақсад-муродим.
Қанчаларнинг жонига
Ора кирган бу хоним.
Туннинг кўзи кўрмасин —
Дарпардани ёпаман.
Тўшакда нур ўйнасин —
Ошноқ шамни ёқаман
Ва қучаман...

кўйлаги

Бир бойлам оқ чечакдай,
Ҳавода таратиб атр
Учиб тушар бурчакка.

Ошноқ-ошноқ икки қуш,
Ёниб қора кўзлари,
Вужудга видо айтиб,
Учмоқ бўлар ўзлари...

Тоғлардаги сукунат
Хонамга чўкар бир зум.
Нима бўлди? О, бир пайт,
Бир «оҳ!»дан учди ҳушум.—
У куйларди афтода
Ёйиб тол-тол сочларин.

У куйларди дунёда
Унутиб барин-барин.
У куйларди бағри қон
Авор каби эзилиб.
Кўзларидан беимкон
Ёшлар оқди сизилиб.

Мажруҳ, ҳазин бу сасда
Бўзлар эди, бешафқат,
Жуда олис-олисда
Қолиб кетган муҳаббат!..

Топдим сабот, ирода,
Даст турдимۇ ўрнимдан,
Кузатдим, о, илк бора
Сочларидан ўшиб ман.

У сингди бир шарпадай
Туннинг қўйнига азот.
Учар эдим мен пардай
Ўз ишимдан ўзим шод.

1979

КАЙФИЯТ

Пичан ғарам устида
Ухлабман-эй, донг қотиб.
Бир пайт туриб қарасам,
Қуёш кетибди ботиб.
Салқингина ел эсар,
Таъми бор шўртақкина.
Юзга мезон илашар,
Ғаш келар гартаккина.
Бир боғ, бир боғ пичанни
Эшакларга ортишиб,
Кетиб борар уч бола
Нималардир айтишиб.
Битта эски қўшиқни
Қилганимча хиргойи,
Йўлга тушдим, турфа гул
Бўй таратар, анвойи.
Унутайин дебман-эй,
Гуллар, кенглик, далани,
Очиқ қилсамми экан
Шаҳар билан орани?

1980

НУРОТА ЧАШМАСИ, УРГУТ ЧАШМАСИ...

Нурота чашмаси, Ургут чашмаси,
Сизларда ажиб бир ўхшашлик кўрдим.
Гўё ҳур қизларнинг ноз-карашмаси
Қошида оҳангдай қалтираб турдим,
Сув юзидан сарин-сарин,
Эсар сабо, эсар сабо.
Жилдирайди майин-майин,
Чорлар гўё: кел, марҳабо.

Лолман, ёқа ушлайман,
Шодликдан кўз ёшлайман.
Балиқларни ҳуркитиб,
Нон ушогин ташлайман.
Ўйнар балиқлар,
Имлар балиқлар,
Сакрар «чўлп» этиб,
Қунда ярақлар.

Нурота чашмаси, Ургут чашмаси,
Тунлар ҳам жимгина сайр этиб юрдим.
Бағрингизда кўкнинг ёқут чашмаси —
Ой меҳмон бўлганин гувоҳи бўлдим:

Оққуш каби ой сузди,
Оққуш каби ой сузди.
Сакраганда балиқлар,
Ойнинг патлари тўзди.*

Нурота чашмаси, Ургут чашмаси,
Қўнғироқ ашъорим совға этарман.
Нурота чашмаси, Ургут чашмаси,
Бир ошиқ сингари келиб-кетарман,

Бесафар умр
Асло бут бўлмас.
Дил ошно эрур —
Йўллар чўт эмас!

1980

БАХТ

(Театр томошасида)

Дездемона,

Қара,

Қарасанг-чи, рўмолчанг тушди

Сирғалиб-сирғалиб оёқлар остига.

Наҳот...

Наҳот кўрмадинг,

Қўлингдан бахтинг учди,

Шунчалар бепарво бўлурми бахтга!

Дездемона,

Энди сен ўлимга маҳкумсан,

Гарчи садоқатда бўлсанг-да якто.

Қутқазар на кўз ёши, на ёлвориш ўлимдан,

Шу олтин сочларинг билан

бўғиб ташлар Отелло!

Ҳаммаси тугади... билиб-билмай ўз ишини қилувчи,

Сенинг содиқ Эмилиянг,

ҳаммасини тугатди!

Нима изляяпсан? Нима?..

Йўқолган бахтингними?

Бекор гап!

Тоғиб бўлмас йўқолган бахтни!

Гулим, топдим, ниҳоят,
Бутун бўлди туз-ноним,
Ёлворгум: энди фақат
Сен мени дегил, жоним.

Севаман, яширмайман,
Май каби қизгин қоним.
Ишқинг билан яшайман,
Сен мени дегил, жоним.

Майли, худбин аталай,
Бут эрса, бас, имоним,
Сузаверар қўқда ой,
Сен мени дегил, жоним.

Ваъда қилмам сийму зар,
Доим чекли имконим.
Лек асрагум муқаррар,
Сен мени дегил, жоним.

Ағёрларим бадқирдор,
Ағёрларим даврони.
Улар қитмир ва айёр,
Сен мени дегил, жоним.

Баланд тутгил қадримни,
Узун бўлсин забоним.
Мағрур тутиб қадингни,
Сен мени дегил, жоним.

1980

КЕЧ ПИШГАН ОЛМАЛАР

Этакдаги боғу роғларда
Оқиб тинди ёзги солмалар.
Лекин бизнинг баланд тоғларда
Эндигина пишди олмалар.

Сават-сават терингиз келиб,
Сулув қизлар — бели толмалар.
Тилларни тарс юборар ёриб
Кеч пишса ҳам бизнинг олмалар.

1981

БИР ДАРАХТ

Бир сарҳадсиз сахро бағрида
Ишониб ўз илдизларига
(Тасаввур қиламан илдизларини:
пахлавон мускуларидай чайир,
билакларидай йўғон-йўғон,
қуёш нурларидай узун ва тигдор —
сингиб кетган ернинг қаърига!)

Дарахт ўсар — худо қарғаган —
ёлғиз.

Не гуноҳи бор экан унинг:
бўрон забтига олар,
гувиллаб,
чийиллаб тортар шохларин.

Қўнолмай, кетиб қолар,
адашиб учиб келган бир тўда
каптар.

Шаллақи хотин қарғиши —
жазирама
номусдай ёқар танини.
Баъзан, чираниб-чираниб
сиқиб чиқарар бир ҳовуч
қўнғир қонини...

Атрофига қарайди Дарахт,
атроф —
сап-сариқ
қум, қум,
Атрофига қарайди Дарахт,
атроф —
қовжироқ,
жизганак —
ўт-ўлан.

Атрофига қарайди Дарахт,
атроф —
бўғриққан
уфқ.

Атрофига қарамайди Дарахт,
Вужудига совуқ ўрмалаб чиқар
 чипор илон.

О, бу Дарахт умидлари...

Илдизларидан-да теран!

Ҳа! Бу ҳаёт-мамот жанглари аро-о-о
 бари бир

У кутиб яшайверади —

 Емғирни. Сувни, қондош ва
 жондош —

 ям-яшил Дарахтларни...

1981

Қ А Й Т И Ш

Учқур йиллар ютди қанча чов,
Қанча еллар, бўронлар елди.
Профессор Аҳмад Қўчқоров
Шу кўкламда қишлоққа келди.
Қишлоқмисан қишлоқ-да ўзи,
Тевараги гуногун тоғлар.
Қотиб қолар ҳайратнинг кўзи,
Ахир, бунда жон олар боғлар!
Сумбуланинг сувидай тоза
Тоғ дарёси оқар шарқираб.
Баландида — осмон андоза —
Оппоқ қорлар ётар ярқираб.
Профессор келган заҳоти
Йиғилишди али, пўрим чоллар,
О, ўчмагай болалик ёди —
Қучоқ очиб кўришди улар.
Хур ёшликнинг сирдош қизлари —
Кампиршолар келди куйманиб.
Қия очиб деразаларни
Келинчаклар боқди ийманиб.
Бурни оқиб турган бир бола
Бобосининг бўйнидан қучиб
Бирдан шодон қичқирди: «Ур-р-ра!..» —
Бойлам гулни юборди сочиб.
Профессор эгилди ҳайрон...
Бирин олди... секин босди лаб...
«Бойчечак-ку... омонлик, омон...»
Кўзидан ёш кетди тирқираб!

Қалқиб тушди тоғларнинг қори,
Қалқиб тушди боғлар, боғчалар,
Киндик қонга томган диёрнинг
Соғинчими!.. Буюк шунчалар?»

1981

ҲАР ЎЗБЕКНИНГ ҲОВЛИСИДА

Ҳар ўзбекнинг ҳовлисида
Ариқ оқар шилдираб.
Айвонларин теграсида
Бола юрар шилдираб.

Ҳар ўзбекнинг ҳовлисини
Келин тонгда сушурар.
Қозонидан палов исин
Еллар олиб гуширар.

Ҳар ўзбекнинг ҳовлисини
Гидам каби гул безар.
Қақликларнинг хуш сасини
Тинглаб, чоллар чой сузар.

Ҳар ўзбекнинг ҳовлисида
Гижинглайди арғумоқ.
Йигит минса, кўзларида
Ениб кетар ўт-чақмоқ.

Ҳар ўзбекнинг ҳовлисида
Ғаним ҳам бўлмай меҳмон.
Ҳар ўзбекнинг ҳовлисида
Меҳмондир Ўзбекистон!

1981

АСРЛАР ҲИКОЯТИ

Йўллар юрдим саргашта,
Йўллар — менинг кўзларим.
Бу йўлларда ҳар гўша —
Афсоналар сўзлари...

Искандар асабий, тунд,
Бўридай хаёл сурар:
Юлдуздек учди беш кун,
Бир тумандан йўқ хабар.
Наҳот, бир тоғ қишлоғин
Тобун қилмоқ машаққат.
Ё адашди кўпини —
Бу тоғлар мисли каманд.
Ё ўзга ёв келди дуч —
Тунда ғафлатда қолди?
Балки, бир илоҳий куч
Бевақт сеҳрига олди?
Нелар кечмас оламда,
Бир тасодиф эҳтимол,
Минг черикка бир зумда
Келтирган қирон-завол?..
Кўчма тахтдан Искандар
Ўқдай отилиб турди.
— Жўнасин иккинчи бор!..
Ҳавога бир мушт урди.

Искандар асабий, тунд,
Ярадор шердай титрар.
Юлдуздек учди беш кун
Иккинчи бор йўқ хабар.
Бир зарб билан очунни
Парчалаган яроғи
Тобун қилолмас Нурнинг¹
Наҳот, шу бир қишлоғин?
Бу қишлоқнинг улуси
Ё умидсиз ҳаётдан?

¹ Нур қалъаси, ҳозирги Нурота райони.

Ё яралган бариси
Самандардан, саботдан?
Жаҳонгирнинг қўшини
Шу жойда мағлуб, наҳот?
Ўнгими бу? Тушими?
Ё ростдан кетди омад?
— Йўқ!..— Искандар қичқирди,—
Тайёр бўлсин бир туман!
Шафқат кутмасин энди,
Ўзим, ўзим бораман!!!

Ёвқур қишлоқ ораси
Атиги бир кунлик йўл.
Сал илганар қораси
Оралиги яйдоқ чўл.
Қолди омонат пойтахт
Искандарнинг ортида.
У борар — йўлбарс келбат,
Минг лашкарнинг олдида.
Юракдаги ғазаби
Кўзларида акс этар.
Тортди йўлнинг танобин,
Ана, қишлоқ — забт этар!..
— Олтин-н-н!
Қимдир ҳайқирди.
— Олтин-н-н!
Қўшин — телба. Қийқарар.
— Олтин-н!
Кўкдан қуёш йиқилди.
— Олтин-н!
Қўшин кетди тирқираб...
Искандар кўрди аниқ:
Қишлоққа кириш йўлга
Сочиб ташланган олтин
Ёнар мисли аланга!
Искандар кўрди аниқ:
Қўшин унга ташланди.
Искандар кўрди аниқ:
Ур-сур, талаш бошланди.
Искандар кўрди аниқ:
Қиндан чиқди қиличлар.
Искандар кўрди аниқ:
Санчар... чопар... йиқилар...
Искандар кўрди аниқ:
Лашкаридан тирик йўқ.
Искандар кўрди аниқ:
Ёв дегандан дарак йўқ.

(Шамолдай эркин, шўх қиз
Бир қаради қоядан,
Бошин чангаллаб, ёлғиз
Биров кетар соядай...)

Билмадим, бу афсона
Ва ёки чин ҳақиқат.
Не бўлса бўлсин, аммо,
Уқаман маъни фақат!
Уша қадим қишлоқда
Эл-юрт бугун бахтиёр.
Афсоналар қулоқда
Қолиб кетмайди бекор.
Ташлайман тераи назар
Асримнинг ишларига.
Қирар ҳатто хавф-хатар
Боламнинг тушларига!..
Зотан, башар олтиннинг
Бу кун сеҳрига шайдо.
Наҳс босган қўли унинг
Ҳар ерда ҳозир, пайдо.
Икки қитъа — икки юрт
Ёвлашди олтин дея.
Қирар эллар бир-бирин
Олтин ҳаётдир гўё.
Қўрқаман, о, Дунё, сен,
Оқизиб ёшгинангни,
Искандардай қолмасанг,
Чангаллаб бошгинангни!..

ҲОРИЖГА КЕТИБ ҚОЛГАН ЎЗБЕКЛАРГА САВОЛИМ

Бир сабаб, бир ихтиёр
Қўлингиздан тутгандир.
Саркаш ўйда бахтиёр
Бир йўл бошлаб кетгандир.
Тасаввур қилиш мумкин:
Бор илоҳий боғингиз.
Ўйда порлагай, балким,
Сеҳрли чирорингиз.
Балким оқар дарёлар
Эшигингиз қошидан.
Сочилар мол-дунёлар
Фарзандингиз бошидан.
Иқбол оҳанрабоси
Сароб бўлмаган балким.
Бухоронинг тиллоси
Адо бўлмаган балким.
Балким насиб — паридай
Хур қизларнинг нечаси.
«Чин тириклик» сувидан
Балким ҳар кун ичасиз.
Тасаввур қилиш мумкин:
Унутилган она юрт...
Унутмаганиз, балким, —
Имонингиз нондай бут?
О, шундай бўлса, бир зум,
Менга қулоқ солгайсиз:

— Ўзбекистонсиз, айтинг,
Қандай нафас олгайсиз?

1981

ҚАЙДАН СЕНИ УЧРАТДИМ, ОХУ?..

Қайдан сени учратдим, оху,
Хаёт гүё абадул-абад.
Зулумот йўқ, бор фақат ёғду,
Кўзларингда ёнар муҳаббат.

Қайдан сени учратдим, оху,
Умр — ўлжа, бу дунё — сайёд.
Юрагингда жодугар уйқу,
Кўзларингда ёнар муҳаббат.

Қайдан сени учратдим, оху,
Хам шафиқсан, ҳамда бешафқат.
Яшамоқ — бол, яшамоқ — оғу,
Кўзларингда ёнар муҳаббат.

1981

Қор қалин босса тоғни
Қийик энар қишлоққа.
Ишонган тўрт оёғи
Бошлаб борар пичоққа.

Қиш асабин тутатиб
Қарамай ёв, жўрага,
Қакликларни титратиб
Ҳайдаб тушар қўрага.

Кўкламдаги тошқин-сел
Жилға, сойларни уриб,
Қирғоқларга ташлайди
Дов-дарахтни келтириб.

О, севгилим, ишқ дардинг
Тиз чўктирди қошингда.
Ёзмишдан кўрай дедим
Не бўлса ҳам бошимда!

1981

БИР МОВИЙ ҲАВО

Бир мовий ҳаво — кўклам келаётир,
Бир сарин сабо кўкрак кераётир,
Бир яшил наво — ним тебранаётир,
Ғулғула тушмоқда жонимга менинг,
Ғулғула тушадур жонингга сенинг.

Ўша ҳолат бу!.. Булутлар турланар,
Саф-саф қайтмоқда ғамгузор турналар,
«Қур-қур»лари о, бағримни тимдалар,
Ғулғула тушмоқда жонимга менинг,
Ғулғула тушадур жонингга сенинг.

Гумбурлаб, пар-пар чақмоқлар чақадур,
Кўксингда ул ўт-ёлқинлар ёқадур,
На ёлқинлардур, дард — гуллар тақадур,
Ғулғула тушмоқда жонимга менинг,
Ғулғула тушадур жонингга сенинг.

Тун зулумотдир, сен ундан ҳазар қил,
Ташга чиқма-ей, ғуллар кундузги сел,
Ундан-да эсгай олис хотирот-ел,
Ғулғула тушадур жонимга менинг,
Ғулғула тушадур жонингга сенинг.

Қайта ва қайта қушлар қўшиқ айтар,
Қайта ва қайта бу турналар қайтар,
Ўртада қўшиқ — такрорланар байтлар!
Ғулғула тушмоқда жонимга менинг,
Ғулғула тушадур жонингга сенинг.

Бир мовий ҳаво — кўклам келаётир,
Бир сарин сабо кўкрак кераётир,
Бир яшил наво — ним тебранаётир,
Ғулғула тушмоқда жонимга менинг,
Ғулғула тушадур жонингга сенинг.

ОВЧИ ҰЛИМИ

Қишлоқдошим муҳтарам Аваз бахшидан эшитганим.

Мен ёш эдим. Қўшнимиз Қодир овчининг кампири мени чақириб: «Бобонга қараб тур, сув олиб келай»,— деб булоқ бошига кетди. Уйга кирганимда, Қодир овчи кенг елкалари учиб-тушиб тўшакда ётар эди. Естигининг ёнида милтиқ. Мен олдига чўккаладим...

— Кес-с-сак бўлиб кетяпти,
Қўлларимни уқала.
Наҳот умрим битяпти,
Шунча қисқа-я, қара.
Қандай ҳол бу? Товба-ей,
Ҳамма жойимда титроқ.
Бу қандайин совда-ей,
Ётсам ўлимдан титраб.
Ўлим олди — кийикнинг
Титрашини кўрганман.
Бўридай югурикнинг
«Қилт-қилт»идан кулганман.
Одамхўр бир йўлбарсни
Отган эдим қай замон.
Шунда-чи, у чапдаст ҳам
Қалтир-қалтир берган жон.
Ўлимдан титраган зот
Титрагайдир ҳаётда!
Уларга мен ҳамма вақт
Қараб келдим нафрат-ла!
Лекин билсанг, оламда,
Бургут деган бир қуш бор.
Титрамайди ўлимдан,
Долға каби шиддаткор.
Сўнги дамин сезса у,
Қояга урар ўзин.
Унинг олов патлари
Ҳавода кетар тўзиб.
О, улар тушмас ерга,
Ерда нима — бойланиб?!
Шу заҳот учар кўкда
Бургутларга айланиб...
Бургут менинг аждодим,
Ўлим деган нима гап?!

Йўқ, йўқ, менинг авлодим
Ўтмас ҳеч қачон титраб!

Шу сўзни айтиб бўлиб,
Бир керилиб, ҳемраниб,
Ғалат қаради менга,
Бу қараш ётдир сенга!
Ёв-ёв қараш десамми,
Дов-дов қараш десамми,
Барққў қараш десамми,
Бургут қараш десамми?
Айиқдай айқирсамми,
Денгиздай ҳайқирсамми?
Ё йиғлайми булутдай? —
Ахир қапдай унутай?!
Сўнг деди: «Чўқ, у ёнга,
Қарағил-чи, момонга!..»
Мушук каби чаққон, жим,
Ташқарига отилдим.
Момом келмоқда экан,
Пақирин олдим секки.
Ҳайҳот! Уйлап шу дамда
Ўқ товили чинди бирдан...
Отилиб кирдик, бесас,
Қодир овчи титрамас!..
Аmmo мени ваҳшатдай,
Титроқ бесди даҳшатин!
Келар-кетар бу даврон,
Мен-чи, титрайман ҳамон.
Сиз-чи, сиз ҳам титрайсиз,
Титраб, қақшаб янайсиз!
Замон-замон замонми,
Ё сўзларим ёлгонми?
Лекин билинг, оламда,
Бургут деган бир қуш бор
Титрамайди ўлимдан,
Долга каби шиддаткор.
Сўнги дамин сезса у,
Қояга урар ўзин.
Унинг олов патлари
Ҳавода кетар тўзиб.
О, улар тушмас ерга,
Ерда нима — бойланиб?!
Шу заҳот учар кўкда
Бургутларга айланиб...

1981

ГРЕК ВАТАНПАРВАРИ НИКОС БЕЛОЯННИСНИНГ ОХИРГИ СУРАТИ

Белояннис ҳақида ҳали
Бирор парса ўқимай туриб,
Мен суратин кўрганман:

чинни —

Гулни ушлаб турарди қулиб.
Ўтмишидан шодмон, миннатдор,
Эртасида — ойдин келажак,
Куёв каби масрур, бахтпёр
Одамгина шундай қулажак.
Ўйлаганман: бу эрка сурат
Тўй кунидан эсдалик, албат!

Кейин билдим... қат-қат булутлар
Ортидан ой сирғалиб балқди.
Юрагимдан туйғулар — ўтлар
Кўзларимга ёш бўлиб қалқди.
Ҳайратимнинг узайди умри,
Бот шондим мўъжиза — сирга.
На кулгу, гул!.. Қаршимда энди
Қараб турар жасорат менга!
Ўлим ҳуви қаҳ-қаҳ урган пайт
Олинган бу! — Гул —

кулгу —

сурат!

1981

БОБОМ СУЮННИНГ ОТАМ ОЛИМГА ВАСИЯТИ

Бобонг — тоғдаги олқорларнинг чулоғи
эди...
(Қишлоғимиз кенсалари суҳбати-
дан.)

Бугун,
хайрлашиб келдим тоғлар билан,
Тоғ маликалари — какликлар билан,
хайрлашдим.
Видолашдим олқорлар билан —
недир юрагимдан ситилиб кетди,
ахир,
жуда ўрганиб қолишганди менга
улар.
Наъматаклар билан хўшлашдим,
чашмалар йиғлаб қолди ортимдан,
«Йиғламанг» дедим барига
бир-бир.

Кўкка найза санчган Бешбармоқ қоя
титраб кетди «Алвидо!» десам...
Дараларга алвидо дедим,
Алвидо, дедим опноқ булутларга, опно бургутларга,
Видолашдим минг йиллик ҳу-у... арча билан!
Болам,
илонларни чақади, дейди, одамлар,
Ҳаммаси ёлғон!
Улар чақишмайди, тегмасанг, агар,
— менга тегмади-ку, бирор марта ҳам.
Кўзлари жовдираб-жовдираб қолишди —
хайрлашдим мен улар билан.
Болам, кўп яшадим,
Онангдан ажралиб қолдим кўп эрта,
(Яхши аёл эди!)
Шу тоғларда, мана, умрим ўтди сўнг.
Баҳоли қудрат
асрадим уни ёмон кўзлардан!

Болам, бардам бўл!—
Саҳар чоғи узилар жоним!..
Дарду қувончингга ҳамдам —
омонлашиб тур шу тоғлар билан!!!

1981

СУВ ЎТЛАРИ

Ўғлим Жалолиддинга

Денгизлардир сизга ошиён,
Сизга ватан дарёлар, сойлар,
Нурлар каби поксиз ҳар қачон,
Ҳасад қилар юлдузлар, ойлар.

Рост, шунча ҳам поклик бўлурми?
Мен-ку, ҳасад қилмайман, бироқ
Гоҳи-гоҳи сизга термулиб
Йиғлаб-йиғлаб оламан узоқ...

1982

БАҲОРОЛДИ КАЙФИЯТЛАРИ

Кўклам иси таралмоқда ҳаводан,
Ҳаводанми ёки саркаш сабодан,
Бундай пайтлар ризосан бу дунёдан,
Гарчи ҳали қиш нафаси теваракда.

Қиприк қоққан ҳар куртакка боқаман,
Беихтиёр тўлмоқдаман шавққа ман,
Кетгим келар олис-олис тоққа ман,
Гарчи ҳали қиш нафаси теваракда.

Сув гулидай хаёлларни тиндириб,
Қушлар учар осмонларни тўлдириб,
Ўғлим қарар бир ойнакни синдириб,
Гарчи ҳали қиш нафаси теваракда.

Ростин айтсам, зада қилди қиш мени,
Қаҳратони, қалин, бўғиқ тумани,
Тойғоқ йўллар... тополмадим бир маъни,
Кезар экан қиш нафаси теваракда.

Баҳор нима, яшаш нима англайлик,
Турналарнинг соғинч сасин тинглайлик,
Дўстлар, дилни шу кўкламга бойлайлик,
Гарчи ҳали қиш нафаси теваракда.

Ҳовузларга қамалгандай оқар сой,
Мен яшашим мумкин уйда тўққиз ой,
Лекин кўклам ичкаридан бермас жой,
Гарчи ҳали қиш нафаси теваракда.

Ота юртим тупроғидан қиш кетар,
Тоғларидан туман кетар, гард йитар,
Шоир жонбахш шеърин ўшал дам битар.
Кезмас унда қиш нафаси теваракда!

1982

ФАРҒОНА ҚИЗЛАРИ

Ҳазил

Кўндан тушганлар чоғи,
Бунча сулув бу қизлар.
Сув ичса, томоғида
Жилоланур юлдузлар,

Ҳайронман-эй, бу юртда
Не деб севиб, суярлар?
Йигитлари, ҳаётда,
Қандай тирик юрарлар?

1982

МИРҚАРИМ ОСИМ

Оёғида қари ботипка,
(Балки жоиз «туфли» атамоқ.)
Нашриётга келиб қолар ва
Елкалари бўлиб кетар оқ.—
Деворларга ўтар сирпаниб,
Бопс: олддан келмоқда одам.
Қаттами ё, кичикми ёки,
Гўё лозим бермоқлик салом.
Лекин рухдай ҳеч ким билан у
Сўзлашмайди... сўзлашган, етар!
Қўлёмасян топширадию
Жимжитгина уйига кетар
Ва шом тушар... мўъжаз хонани
Беркитару юзма-юз, якка,
Қундузлардан ажратиб маъни
Сўзлай бошлар: Машраб, Ойбекка...

1982

БИР КОСА СУВ

I

Ажаб маҳзун, шикаста, дилгир
Уфқ титраб — тоғ оқармоқда.
Вазмин-вазмин одимлаб Бобур
Уйларга гарқ юрибди боғда...

Умр ўтди саргашта, полон,
Ҳасратлари — армондай қийноқ.
Юрак — вужуд сароини — вайрон,
Ер қаттиғу осмон-чи, йироқ.

Мурод этди, бу шоҳлик тоғи
Диёрига қайтарар бир кун.
Йўқ, қайтмоқнинг йўқдир иложи,
Салтанатга, бас, ясар яқун!

Унга етар энди бир ҳужра,
Бир бурда нон ва бир коса сув
Ва шубҳасиз давоту қалам,
Китобхона... ўзиники у!

Ажаб маҳзун, шикаста, дилгир
Уфқ титраб — тоғ оқармоқда.
Шитоб бирла одимлаб Бобур
Чиқиб кетди дилкушо боғдаи.

II

Тамом! Тамом! Тўрғайдай енгил.
Ёлкасидан ағдарилди тош.
О, офарини зиёме кўнгил,—
Қутлуғ бўлсин сенга тоғсиз бош!

Баланд-баланд тоғлардан майин,
Сарин-сарин насимлар учди.
Кўп йилларки, дардли юрагин
Илк мартаба шодликлар қучди.

Энди бўлғай шеъри жаҳонгир,
Оқибат-эй, қилди тантана.
Шоҳ Бобур йўқ, бор шоир Бобур,
Китобхона — ватандир, мана!..

Чанқади-ку? — Ҳей, бир коса сув!
Бир коса сув не бўпти?.. Тайёр.
Ичди! Заҳар! Унутгани у
Йўқлигини энди хизматкор...

Гамом! Тамом! Тўрғайдай енгил,
Елкасидан ағдарилди тош.
О, офарин зиёлиғ кўнгил, —
Қутлуғ бўлсин сенга тожсиз бош!

1982

ТАЪРИФИ БОДИЕЛДОИ
САМАРҚАНДИЙ¹
ВА ЁКИ ЭЪТИҚОД ҲАҚИДА
ҚЎШИҚ

(755 йил, Самарқанд)

Зарафшон қирғоғида
Катта сайхонлик узра
Оловли қучоғида
Бу қадим юртни чорлаб
Гулхан гурлар, ол ёли
Ҳилпирар тун кўзида.
Шафақ янглиғ яллиғи
Ўйнайди сув юзида.
Гулханнинг атрофини
Қуршаган эл-оломон.
Қутлар Бодиелдони
Ҳам ғамгину ҳам шодон:
— Олқиш Бодиелдога,
Умр ошин ошасин.
Бизни алам-балога
Ташламади, яшасин!
— Бодиелдо учқур, тез,
От-отиға ярашиқ
Самарқандда сон минг қиз
Бугун Бодига ошиқ.
— Бодиелдо — ўткир тиг,
Қўрқмади у арабдан.
Абу Муслим жасадин
Олиб қочди Бағдоддан.
Абу Муслим хокини
Ёвларга топтатмади.
Оқ каптарнинг руҳини
Қушдай чирқиллатмади.
Абу Муслим жасадин
Дафн қилдик иззат-ла.
Мард инсон жасоратин
Унутмайди авлодлар!
— Олқиш Бодиелдога,
Умр ошин ошасин.

¹ Бодиелдон Самарқандий — Самарқандлик Шамолдай Илдам (лақаб), моҳир юғурик, халқ қаҳрамони Абу Муслимнинг содиқ хизматкори.

Бизни алам-балога
Ташламади, яшасин!
— Бир саҳар Абу Муслим
Чиқди саҳар қилмоққа,
Ҳажни баҳона қилиб,
Эл кўнглини билмоққа.
Ахир аббосийлар ҳам
Шўрлик халқни алдади.
Халққа ким қилар қарам,
Юртнинг кўни — аввалги.
Эрк дегани, қани у,
Қани ваъда — озодлик?
Қай томонга қарасанг,
Кўрганнингдир бедодлик.
— Абу Муслим ёнига
Олди бир қанча навкар,
Ҳамда Бодиелдони —
Ки, одатдир ҳар саҳар.
Эллар кезиб, юрт кезиб,
Халқларнинг дардин билди.
Уларнинг кўнглин сезиб,
Бир кун Бағдодга келди.
Бағдоднинг халифаси
Абу Жаъфар айёр, наҳс.
Чорлади юрт отасин
Гўё бўлиб бегараз.
Ишонди Абу Муслим
Илонинг аврашига.
Кириб борди ёлғиз, жим,
Халифанинг қошига.
Ташда қолди навкарлар,
Ташда Бодиелдо ҳам.
Кира олмади улар
Абу Муслим ортидан.
Бодиелдо юраги
Жайроннинг юрагидай.
Бирдан сизди, бу ерда
Нимадир содир бўлтай.
«Оҳ!..» деди-ю, зарб билан
Югурди ичкарига.
На нигоҳдон, на девор
Тўсиқ бўлолди унга!
Бироқ Абу Муслимнинг
Умр шамси ботганди.
Халифанинг олдида
Чавақланиб ётганди.
Не қилсин Бодиелдо,
Йўқдир ёвнинг адади.

Лекин қолдириб бўлмас
 Абу Муслим жасадин!..
 Шартта ташлаб елкага,
 Ташқарига отилди.
 Уйқудан уйғонгандай
 Душман ларзага келди.
 — Бодиелдо чоғанда
 Қувиб етолмас еллар.
 Ун чақиримга етганда,
 Энди қўзғолди ёвлар!
 Араб саҳроларини
 Тасаввур қилолмас ким?
 Бодиелдо уларни
 Босиб, чоғиб ўтди-ку!
 Қундузлари жасадни
 Ўт-оташдан асради.
 Кечалари тинмасдан
 Қумдан-қумга сакради...
 — Абу Муслим жасадин
 Дағи қилдик иззат-ла.
 — Бодининг жасоратин
 Унутмайди авлодлар!
 — Бодиелдонинг пойи
 Қил арқондан мустаҳкам.
 — Бодиелдо товоши
 Туёқлардан эмас кам.
 — Бодиелдо елкаси
 Нақ тоғнинг зирвасидай.
 — Бодиелдо панжаси
 Қоплоннинг панжасидай.
 — Бодиелдо кўзлари
 Ўткир қийғир кўзидан.
 — Бодиелдо сўзлари
 Кескир ёвнинг тигидан.
 — Бодиелдо юлдузи
 Кўкда энг ёруғ юлдуз.
 — Бодиелдо кундузи
 Ерда энг ёрқин кундуз.
 — Олқиш Бодиелдога,
 Умр ошин ошасин.
 Бизни алам-балога
 Ташламади, яшасин!
 — Дўст-дўстга эътиқодни,
 Инсонга эътиқодни,
 Эл-юртга эътиқодни,
 Имомга эътиқодни,
 Ихлос қўйиб чин дилдан,
 Бодиелдо ботирдан

Урганишсин одамлар,
Эшитмадим, деманглар!
Зарафшон қирғоғида
Катта сайхонлик узра
Оловли қучоғига
Бу қадим юртни чорлаб
Гулхан гурлар, ол ёли
Ҳилпирар тун кўзида.
Шафақ янглиғ яллиғи
Уйнайди сув юзида.
Гулханнинг атрофиви
Қуршаган эл-оломон.
Қутлар Бодилдони
Ҳам ғамгину ҳам шодон.

1982

БОБО ДЕҲҶОНИМ

Қиш чилласи. Қумрилар тап-тап
Ерга қулаб тарракдай қотар.
Муз нурын ҳам кўрсатмас офтоб,
Кўк ва замин қоришиб ётар.
Рух сингари, шундай паллада,
Яхоб берар эдинг далада,
Сапчиб тушди жоним, имоним,
Нонинг ҳалол, бобо деҳқоним!

Шаҳар кўчиб чиқди тоғларга,
Гуллар тушди шаҳарга кўчиб.
Хил-хил қушлар бизнинг боғларга
Қайлардандир келдилар учиб.
Ишинг бўлиб на тоғлар билан,
На қушлару на боғлар билан,
Чигит қадар эди имконинг!
Нонинг ҳалол, бобо деҳқоним!

Эй, бесарҳад, бешафқат осмон,
Нечун бу пайт қора жолалар?
Ииғлар лойга ботиб нотавон
Яшил уст-бош кийган болалар.
Бундан алам бўлмагай ортиқ,
Ҳар ғўзага беимкон «тортиқ» —
Соябондир яктак, чопонинг!
Нонинг ҳалол, бобо деҳқоним!

Ҳазиранинг ўтли ҳовури
Бўзтўрғайни тортар сояга.
Жон зотининг қуйилар тери —
Лаънат айтар оташ-зиёга.
Лекин ундан сен мамнун фақат.
Кўз яйратар оппоқ салтанат.
Қизинг — деҳқон, деҳқон — ўғлонинг,
Нонинг ҳалол, бобо деҳқоним!

Яна... яна... қора булутлар
Гирдоб ясаб айланар кўкда,
Тил тошишган қузғун, бургутлар,
Нимагадир қасд қилар кўндан.
Қолдирмайин ерда бир тола,
Йиғиштирмоқ кўнглиңда вола,
Қийналади тунлар жоп-жонинг,
Нонинг ҳалол, бобо дехқоним!

Қолиб кетди ҳаммаси ортда,
Юртим — онпоқ тоғлар диёри.
Минбарларда — буюк бир кентга
Ҳисоб берар халқим сардори.
Ҳали режа... режалар катта,
Бажарамиз — шартдир албатта!
Қора тердан оқ бўлган нонинг,
Нонинг ҳалол, Ўзбекистоним!

1983

Нурота тоғларин бир дарасида
Кўҳна, унутилган қишлоқни кўрдим.
Бир қоя устида — рўпарасида
Ғалати ҳисларга чўмилиб турдим.

Тошлардан бундаги кулбалар бари,
Отлар яккамихи тошлардан ҳатто,—
Хавф-хатарни сезган илон сингари
Қаққайиб атрофини кузатар тўё.

Учган юлдуз язи — жилға ёнида
Паҳлавондай ариаб ётар тегирмон.
Бир говак мажнунтол унинг устида
Бевадай эгилган — ранги заъфарон.

Туман сурувларга мақон — тошқўра
Қийшайиб турибди бир четда почор.
Булоқлар, дарахтлар сирли, жимгина
Бир армон қўшигини куйлар зору зор:

Еллар эсди беомон,
Замон ўлди бир замон.
Кўчкидаини тирқираб
Эллар кетди тўрт томон.

Бу тоғу тошларда доврўқлар солиб
Довқир яшаб ўтган бизнинг боболар.
Шом пайти... Дулдуллар кишнашиб, депсиб,
Қулогим остида берди садолар.

1983

ЗАМОНАВИЙ ЭРТАК

Бор экан,
аслида йўқ экан,
Туқ экан,
аслида оч экан.

Бир Бойнинг гиёҳ битмас тоғлардай
камбағал бир Батраги бор экан.
Кундузлари кун бўлиб, тунлари юлдуз бўлиб
ишларкану,
аммо шўр пешонасига
бир бисот битмас экан! Ҳей-й, Дунё!
Кунлардан бир кун...
Зулук каби буралиб,
Евин кўрган жайрадай
Ўз-ўзига ўралиб
Бойнинг ҳад билмас ерида қўш ҳайдар экан...

Жони бўғзига келиб,
телбадай қичқирибди:
«Эй-й, фалак! Менга бунча чексиз-чегарасиз
бойликни қандай адо этдинг?!»
(Ҳай-й, Дунё! Камбағалга ҳам бойлик битар
экан-да!)

Батракнинг нидосини Бой эшитиб қолиб,
оёғини қўлига олиб — чошиб келиб: «Бойлик?!
Олтинми?» — деб қичқирибди ҳаллослаб,
итнинг сўлагидай сўлаги оқиб.
— Сотаман, оласизми, Бой? — қичқирибди Батрак, —
Олинг! Олинг! Бу чексиз — чегарасиз

БОЙЛИГИМ —
КАМБАҒАЛЛИҚДИР! Олинг!

Бой мум тишлаб,
шартта орқасига бурилиб кетибди.
Ҳей-й, Дунё!..

Эй, жаҳон батрақлари,
Эй, оч, юшун қуллар,

Эй, етим-есирлар, бевақт узилаётган
Чечаклар — гўдаклар!.. — Вақт етди! —
«Бойман!»... — деб бақиринг, чақиринг,
хайқиринг!

Ҳа-а!.. Қаттиқроқ!.. Қаттиқроқ!..
Эй, сиз америкалик фермерлар,
Эй, Европа, осиелик корчалонлар,
Африканинг иркит бойлари!.. Чолинг!
Югуринг! Улар «бойли»гини сотиб олинг!
Олинг!
Сиз бойликни севасиз, ахир!
Орқангизни ўғирманг фақат!

Бор экан,
аслида йўқ экан.
Тўқ экан,
аслида оч экан...

1983

Ой — олқор шохидай қайрилган.
Тош ўчоқда ўйноқлар олов.
Олов эмас, бу дасти сингган
Елга қолган бир парча ялов.

Тун ваҳмли. Тоғ ваҳимали, —
Қадим қўрғон — қўрғошин қўрғон.
Бунда не бор — ҳаммаси сирли,
Ҳатто сирли шигиллар қумғон.

Ўлтирибди ҚАЙҒУ танҳо, жим,
Қўзларида шуълалар акси.
Бу тоғларга уни қувган ким,
Қай бахтлининг ул қувғиндиси?

Арвоҳ каби ёвгинасидан
Учиб ўтар тун қуши гоҳо.
Қанотидан чиққан сасидан
Эт жунжикар — тебранар ҳаво.

Қайлардадир увлайди бўри,
Увлар доим қўзғатар титроқ.
Укки сайрар... лаънати қуш бу,
Бевақт сайрар бемурод ҳар чоқ.

ҚАЙҒУ жасур! Унинг қўлида
Юлдуз санар оловли ханжар.
Арғумоғи ўтлар нарида,
Арғумоқки, мисоли аждар.

Бу тонг отсин... ҚАЙҒУ учади,
Учар, учар — чекинар узлат.
...Деразасин қатъий чертади,
Келдим, дейди, МЕН-ШОДЛИК,
МЕН-БАХТИ

МУҲАББАТНИНГ СИРЛИ ЭРТАГИ

Гоҳи ерда, гоҳи самода
Бунёд бўлгай инсон тилаги.
Мени олиб келди дунёга
Муҳаббатнинг сирли эртаги.

Ёшлигимдан, билмайман, қай кез
Бўй уфурди кўнглим чечаги.
Асир этди бир жуфт қора кўз —
Муҳаббатнинг сирли эртаги.

Ҳаёт — ҳайрат, тириклик — ҳайрат,
Ҳайрат эрур ошиқ юраги.
Ҳайратларнинг бақоси ҳайрат —
Муҳаббатнинг сирли эртаги.

Ким топингай ишқи маъвога
Керак эмас суянч — тиргаги,
Олиб чиқар арши-аълога
Муҳаббатнинг сирли эртаги.

Эй, сен, фосиқ, жоҳил, бевурд кас,
Севги сента кўпгил эрмаги.
Билгил, бир кун олгайдир қасос,
Муҳаббатнинг сирли эртаги.

Азал-азал ҳаёт бешафқат,
Йиллар мисли гуллар баргаги.
Бу дунёда мангудир, фақат,
Муҳаббатнинг сирли эртаги.

О, бир саҳар шам сингари жим
Ёниб битса умрим кузаги.
Тупроқ бўлиб сени куйлагим —
Муҳаббатнинг сирли эртаги.

1983

Тонг. Биз яна...

тўққизинчи қаватдан олис-олисларга —
аста-секин оқлик оқиб келаётган

Чимён тоғларига қараб турар эдик.

«Мағриб қанчалик яланғочланган бўлса,

Машприқ шунчалик

қат-қат либосга бурканган эди...»

хаёлимда чақмоқ чақди нимагадир.

Аҳмаров ялт этиб қаради менга. (Энди ишондим,

у телепатик!)

«Йўқ!— деди у, Шарқ ҳарир либосда, ҳарир
кўйлакда!»

Бирдан

Қуёш

кўтарила

бошлади.

Қуёш ҳарир кўйлакда эди!

Шарқ...

ҳарир кўйлакда эди!!!

Мен

Чингиз

Аҳмаров

кўзларига

тик

қарай

олмадим.

1983

АЁЛ ЖАНГГА КИРСА

Аёл жангга кирса — шердир, бўридир,
агёр шўридир,
уйи қурийдир,
Спаретра гувоҳ бунга,
Тўмарис гувоҳдир,—
Евуз Қирнинг муроди ўтга ёққан қор бўлди.

Аёл жангга кирса — эрки кирадир,
юрти кирадир,
кеки кирадир,
Барчиной гувоҳ бунга,
Гулойим гувоҳдир,—
Евларининг топгани — ой ўроғи — дор бўлди.

Аёл жангга кирса — томчи — сел денг, ҳей,
ел — довул денг, ҳей,
Зебо — эр денг, ҳей,
Баташим гувоҳ бунга,
Башар гувоҳдир,—
Халқим она қизларини жонини номус-ор бўлди.

Аёл жангга кирса — кўз-қош ул тараф,
тоғ-тош ул тараф,
қуёш ул тараф,
Тупроқ кўп гувоҳ бунга,
Дунё кўп гувоҳдир,—
Эркаклар гувоҳидан улар қадди дол бўлди.

Аёл жангга кирмайди — ёниб турса ўчори,
Узилмаса ёт қўлдан бўйнидаги мунчоғи,
Ватани омон бўлса, топталмаса эл боғи,
Доймо гулдай нафис, доим бахти ёр бўлди!

1983

ТИНЧЛИК УЧУН ОВОЗ БЕРАМАН

Мен куртакман — эртапги ҳаво —
Яшил-яшил япроқ бўламан.
Соф ҳавога тўлсин бу маъво, —
Тинчлик учун овоз бераман!

Мен дарёман: Жайҳун, Энасой,
Амазонка, Рейц, Волгаман.
Бағримда ҳур сузсин балиқ, Ой, —
Тинчлик учун овоз бераман!

Мен — тоғ. Унсин чечак, долалар,
Мен уларсиз тошман, поламан.
Жайрон каби чопсин болалар, —
Тинчлик учун овоз бераман!

Шаҳардирман: Москов, Прага,
Хиросима, Тошкент, Туламан.
Урун нима? Биламан, нима?! —
Тинчлик учун овоз бераман!

Ғам, фарёдман — ҳарб
арзандаси,
Юзим қора — помус қиламан.
Тубан, разил эмасман асли... —
Тинчлик учун овоз бераман!

Шодликдирман — гўдак кўзида
Офтобдан бир қатра зиёман.
Умрим қисқа шу Ер юзида. —
Тинчлик учун овоз бераман!

Мен ИНСОНман! Толеим балқи!
Замин узра мағрур тураман!
Ўтмишим, Келажагим ҳаққи,
Тинчлик учун овоз бераман!

1982

ИНСОН ҚАЛБИ

Инсон қалбин билмай, сўз демагил ҳеч,
Суюксиз тил билан сўзламоқдин кеч.

Инсон қалби, айтсам мен сенга, беҳад,
Олисдан кўринган бир тоққа монанд!

Қарагил, қуп-қурук, сирти ялтироқ,
Кўзимиз кўниккан одатий бир тоғ.

Лекин унга яқин борганинг сайин,
Бор бўйи-бастини кўрсатар тайин.

Унда яшил-яшил дарахтлар пойдор,
Кечаю кундузи чашмалар бедор.

Ундадир сундулоч, қора қош каклик,
Ундадир гиёҳлар турлик ва турлик.

Оҳулар сакрайди қирқ газ баланддан,
Жонингга жон қўшар ҳавоси билан!

Айтар сўзларимнинг йўқдир гумони,
Шубҳасиз, бор эрур сиртлон, илони.

Сен ўзинг бермасанг уларга озор,
О, улардан озор етмагай зинҳор.

Инсон қалбин билмай, сўз айтмагил ҳеч,
Суюксиз тил билан сўзламоқдин кеч.

1984

ҚИШ СҮНГГИ ВА БАҲОРОЛДИ БАЙТЛАРИ

I

Қирларда, чоғатларда
Қорлар қиламиққина.
Чумчуқлар бўғотларда,
Офтоб бир илиққина.

II

Ерлар буғланиб қолди,
Етса-да, турмайди қор,
Ҳаққини Қишга энди
Бериб қўймас бу Баҳор!

III

Сариқ чумакли кунлар
Икки-уч кундир бори.
Лекин улар бутунлай
Бошлаб берар Баҳорни.

IV

Жоҳил овчи ўқидан
Қулагандай оппоқ қуш,
Бугун тонгда тарновдан
Ерга ағнаб тушди Қиш.

V

Бу оппоқ чўққиларга
Нима бўлди, ёпирай,
Суянгандим уларга,
Нураб бормоқда тинмай.

VI

Булутлар шошиб борар,
Осмон, ой тошиб борар,
Сойдаги селга қараб,
Бошим айланиб борар.

VII

Милт-милт қилиб кўзларини,
Қайтди юртим ўрдаклари.
Шоҳи қизим сочларидай
Дик-дик қилар қир гуллари.

VIII

Майсаларни чимдир сурув,
Кўкда овоз: «Қурув-қурув».
Кучукларга дов тегдим,
Шому саҳар чўзиб улир.

IX

Тун қоп-қора, тун қоп-қора,
Ёмғирлар ёғар қоп-қора.
Бу қоп-қора тунларнинг, оҳ,
Тонглари оқ, оқ, бир қара...

X

Мангу эрур Баҳор тоғи,
Мангу эрур куй, баёти.
Очиб юборди елларга
Деразаларни Юртим!

1984

КУЛ ТЕГИН

Онам, хотиним, бошқа опаларим, ака-
ларим, сингилларим, аёлларим... Улиги
юртда, йулда ётиб қолгувчи эрдингиз,
Кул Тегин йўқ эрса...
(Кул Тегин ёдгорлигидаги катта
ёзувдан)

Мен ўзим шод — Кул Тегин,
Тюркютнинг ўғлони.
Сўзим эшит, будуним,
Тўрт уфқ — юртим тўрт ёни!
Сен буни билаюрсан,
Меҳри — томирингда қон.
Ҳимоя қилаюрсан,
Илкингдадир бор имкон.
Лекин табғачнинг илиқ
Сўзига ишондинг кўп.
«Емадинг — тариқ йиғиб,
Сичқон уни еди хўп».
Айрилдинг ер, сувингдан,
Баргдай учди қанча эр.
Ёв сувига ювинди
Не беклар — ювиндихўр.
Олтин, кумуш эди мўл
Тоғ, ўрмонли юртингда.
Ғалла, ипак эди кўл
Олдингдаю ортингда.
Қуёну кийякларга
Тўлайди қир-ёбонинг.
Доим эт, иликларга
Тўлайди дастурхонинг...
Мен ўзим шод — Кул Тегин,
Тюркютнинг ўғлони.
Сўзим эшит, будуним, —
Ёғий — юртининг тўрт ёни!
Ёмғир ёғар кўзимдан,
Қобоғумдан ёғар қор.
«Элли будун эдим, о,
Элим энди қани, оҳ!»
Ёғий уйнинг тўрида,
Чўри унга сулувлар.
Элимнинг йўқ рурури,

Қайда иззат, гурурлар?
Турк беклар турк отини
Совурдилар елларга.
Ўйламайин кетини
Оқиздилар селларга.
Бас, бундай яшамоқдан
Қора ўрин яхшироқ.
Қўй бўлиб яшамоқдан
Ўлим, ўлим яхшироқ!
Мен ўзим шод — Кул Тегин,
Тюркютнинг ўғлони.
Сўзим эшит, будуним,
Аждодим ҳаққи, жони,
«Турк будун йўқ бўлмасин!»
Турк будуним бириккил!
Тангримиз ярлақасин,
Бир-бирингга эликкин!
Томирингда боболар
Қони Инжудай тошсин.
Қинларига сиғмайлар
Қиличлар, ҳей, адашсин!
Орли, қўрқмас бўлса эл
Эркил бўлар лочиндай.
Турк будуним, қани, кел,
Эркин яша очунда!
Ев қонин тўкаюрмиз,
Сўнги кураш эрур бу.
Турк Ерин ўпаюрмиз,
Авлод ҳаққи кулгай у!
Мен ўзимман Кул Тегин,
Тюркютнинг ўғлони.
Сўзим эшит, будуним,—
Тўрт уфқ — юртим тўрт ёни!

1984

Узоқ-узоқ йўл босиб
Ҳориган аргумоқдай,
Сув ичар эдим ётиб
Биллур, садаф булоқдан.
Қандайдир совуқ нигоҳ
Қадалган эди менга —
Сезиб қолдим баногоҳ.
Титроқ югурди танга.
Сакраб туриб қотдим тек
Ва кўрдим: қора илон...
Ҳеч нарса бўлмагандек
Ўрлай кетди қир томон.
Яшамадим, о, ҳали
Умримнинг ярмини ҳам.
Йўлларимда ва лекин
Кўрмадим уларни кам.
Доим шундай: бир қониб
Чанқоғим босай десам,
Нигоҳлар — совуқ ёниб
Қадалар ўқдай шу дам.

1984

Болалигим, бизнинг йўл
Қачон тушдилар айро.
Сени истайдир кўнгил —
Токи бўлибман жудо.

Қайларда қолиб кетдинг,
Йиғлагим келар гоҳо.
Соғинганимдан битдим —
Бу хатни бу тун аро.

Бойчечаклар неча бор
Очилди ҳам, сўлди ҳам.
Момом айтган Бойчибор —
Умид оти бўлди ҳам.

Булултар орасига
Сингиб кетган қуш мисол,
Кетдим олис-олисга
Қалбда орзулар бисёр.

Илло, сен ўйлагандай
Мезбон йўллар йўқ экан.
Ҳар қадамда пайдар-пай
Гоҳ гул кўрдим, гоҳ тикан.

Одамларни учратдим —
Етаклади қўлимдан.
Одамларни учратдим —
Тариқ сепди йўлимга...

Очиқ кўнгилик — бу жар,
Бир кун тортар домига.
Мен ҳам унинг неча бор
Тушиб чиқдим комига.

Қўйнимда, дўст деб баъзан,
Илонларни асрадим.

Кўнглимда, ёв деб баъзан,
Дўстларимдан ажрадим.

Бизнинг асрда доим
Қолмай десанг кулгига,
Яшамоқ шарт ва лозим
Худди ўхшаб тулкига.

Эп билсанг қассобликни
Сеники омон-омон...
Ҳар қандай қаллобликни
Зар тўғрилар беомон!

Қизиқ бир ҳодисотга
Яқинда бўлдиқ гувоҳ:
Бир адибни ҳақ гапга
Дўшпослабди уч гумроҳ.

Адиб қилди шикоят
Каттакон идорага.
Оқибат-чи, оқибат,
Боши қолди балога.

Қўй, дейману... имоним
Ҳолимга қўймас сира...
Сенга — дарддош имконим
Езмасам бўлмас сира...

Қаргани қарға десанг,
Эмгақдан чиқмас бошинг.
Ғаддор устидан кулсанг
Тинчитмагай кўз ёшинг.

Минг йиллик арча кўрдим
Тим аталмиш қишлоқда.
Ўзингдай ҳайрон турдим:
Яшил эди бутоқлар, —
Ҳолбуки, тан, илдизи
Қуриб-чириб битганди.
Кўринарди кундузи,
Тун-чи, ниҳон этганди.

Ҳа, худди шу арчага
Кўп нарса кетар ўхшаб.
Гилям ўрнига гоҳо
Қўйишар похол тўшаб...
Қилич дермиш: «Барини

Зўрлаб, сўйиб оламан».
Бойлик дермиш: «Барини
Суюб, сотиб оламан».

Болалигим, кўп нарса
Сўнг аён бўлар экан,
Катта харсанг остида
Не гуллар сўлар экан.

Ёдингдами, сен қандай
Севар эдинг қоғозни?!
Йиллар чақди чақиндай
Ва тушундим устозни¹,—

Ҳозир энг урён иллат,
Қоғозбозлик иллоти.
Ҳатто гоҳ қувончу дод
Қоғозларда битади.

Бундан кимдир мансабнинг
Курсисида пойидор.
Алам-жабрига дарднинг
Юлдузлар бўлар абгор.

ОДАМ ўғли, бу бари
Бир куни ўтар-кетар.
Чоғатнинг қори каби
Сув бўлиб эриб битар.

Бахтиёр шоириман
Бугун эл, давронимнинг.
Сўз дурин соҳириман,
Куйлайман замонимни!

Эмасман озурда жон,
Кетолмайман дил узиб
Сенга қалбимни шобн
Ошиқдай тўқдим, узр.

Эзиддек чорла доим,
Гарчи йўл олис, мубҳам.
Сен бирла яшай тоқим
Ҳойибона бўлса ҳам!

¹ В. В. Маяковский ва унинг «Қоғозбозликни йўқ кў-
рарга кўзим»... сатрига ишора.

Бояс: сени агарда
Сақлай билса қалба ким,
Ўз ақли, юрагига
Ўзи албатта ҳоким!

Тоғлар ўз булоқларин
Йўлин олис ташлайди.
Лекин шаксиз уларнинг
Ишқи билан яшайди!

1984

Нур каби оқиб ётар Амударё, Сирдарё,
Нигоҳларимда савол: қани Кайхисрав, Доро?

Сирдарё, Амударё гоҳи жўшқин, гоҳ равон,
Товланар хаёл янглиғ ва лекин қани юнон?

Амударё, Сирдарё оқиб ётар гувуллаб,
Қани митадай мутаб, гувуллаб келган араб?

Сирдарё, Амударё қўш ўғилдир манглайли,
Қўш ўрил сувларига туپурган Чингиз қани?

Амударё, Сирдарё тўлқин-тўлқин отадир,
Бу тўлқинлар тубида не фанимлар ётадир!

Сирдарём, Амударём жоним-жаҳоним менинг,
Амударём, Сирдарём — Ўзбекистоним менинг!

1985

ВОЛА

Суйган суйиб-суйиб айтар, суйган ўзим, суйган ўзим,
Куйган куйиб-куйиб айтар, куйган ўзим, куйган ўзим.

Қум устига бино қурдим, мисоли тоғ кўкрак кёрдим,
Лекин қулаб тушди — кўрдим, кўрган ўзим, кўрган
ўзим.

Қалбим қийр осмон эрур, ғам қушлари чархлар урур,
Толе қушин топмай зуҳур бўлган ўзим, бўлган ўзим.

Гулзор излаб йўлга чиқиб, тиконлардан алам чекиб,
Дил даштига умид экиб юрган ўзим, юрган ўзим.

Дунё билан ишим бўлмай, шон-шуҳратни кўзга
илмай,
Рақибимга завола ўлмай, сўлган ўзим, сўлган ўзим.

Ошиқларнинг тили бўлиб, маъшуқларнинг эли
бўлиб,
Бағрим тилим-тилим бўлиб кулган ўзим, кулган
ўзим.

Дардлар борки йўқдир даво: гоҳи ҳижроғ, гоҳи видо,
Бу дунёга сирли нидо урган ўзим, урган ўзим.

1985

Отам Олим Суюн ўғли хотирасига

Ҳар кун
тушларимга кирасиз, ота,
Шундай ҳам бўлурми? — етмайди ақлим.
Негадир безовта, нотинчсиз, ота,
Уйғониб кетаман... кўз ёшим сим-сим.
...Оқ кўйлак елпирар. Қўш қўшаяпсиз,
Ҳавода муаллақ силкинар гаврон.
Наҳот, қабрида ҳам биз деб яшаяпсиз,
Ота, бу не

ризқ-рўз,

бу нима армон?!

...Умров билан бузиб тош деворларни
Подалар бостириб кирди чорбоққа.
Худди кечагидай ота, уларни
Хивич билан ҳайдаб солдингиз тоққа.
...Орқа ўриндиқда ўзингиз ёлғиз.
Мен шод. Бирдан... кўприк бузилган тамом.
«Машина миннишдан аввал, — дедингиз —
Кўприкни тузатмоқ керакдир, болам!...»

Ҳар кун

тушларимга кирасиз, ота,
Шундай ҳам бўлурми? — етмайди ақлим.
Негадир безовта, нотинчсиз, ота.
Уйғониб кетаман... кўз ёшим сим-сим.
О, майли, оталар, марҳум оталар,
Сиз тушларга кириңг! Безовта айланг!
То сергак яшасин ворис — болалар,
Боглар гуркирасин, ҳайдалсин дала!

1985

ҲАМДАРДЛИК

Мусичагинам,
Мусичагинам,
Беозоргинам,
Қисинчакгинам.
Бунча омонат
Уйинг-ошөнинг?
Ғир этган елдан
Тўзғир тўрт ёнинг.
Туққан тухуминг
Омон қолса гар,
Болалар очмоқ
Қисмат, муқаррар!
Аммо уларни
Уйлайсанми ҳеч?
Иссиқ-совуқда
Бирдай эрта-кеч.
Ингинангдан гоҳ
Тушиб ётишар.
Ғала чумоли
Ҳар ён тортишар.
Ғарчи қушсан сен
Қанотларинг бор,—
Лекин ёвингдан
Қутқазмоқ душвор.
Утди асрлар,
Утди кўп замон,
Мушукларга ем
Ўзингсан ҳамон!
Бир юмшоқ кўнги
Шоирдирман мен.
Кўзинг мўлтираб
Йиғлатасан сен!
Мусичагинам,
Мусичагинам,
Беозоргинам,
Қисинчакгинам.

1985

ҚОРА ДЕНГИЗ ТҮЛҚИНЛАРИ

1

ГУРЖИСТОН ҲАЙКАЛЛАРИ

Гуржистонда ҳайкаллар улкан, улуввор,
Улар мағрур туришар юксакликларда.
Туманлар орасидан-да кўринар пойдор,
Пойдор боқишар ҳатто жар, тикликлардан.

Сосо, Оржоникидзе, Чавчавадзе бу,
Мана бу Руставели — ўзи бир жаҳон.
Бир қўлида қиличу бирида нон-туз
Уйларга чўмган бу — «Она Гуржистон».

Гуллар қўйдим пойига — ҳайратим чексиз,
Ў-ў, улар туришар шому тун, саҳар,
Бамисоли дегандек: «Гуржилармиз — биз —
Гуржистон тақдирига мангу жавобгар!»

1984

СОҒИНЧ

I

Ай-Петрига саёдат
 Қилгали белбоғ тугдим.
 Бир мўйсафид — чайир зот
 Ҳамроҳлик тўнги кийди.

Чўққига чиққан қадар
 Қўшиқ куйлаб борди у.
 Нағма, сўзида қадар,
 Қалбимда қолди мангу:

«Жасур йигит ўрмонда кезар,
 Жасур йигит денгизда сузар,
 Ёвлар эди тенгсиз, фирром, қув,
 Жасур йигит чўққида музлар.

Ўрмонларда кезмадим,
 Денгизларда сузмадим.
 Авлодим кечиргайми,
 Тоғлар дардин сезмадим...»

II

Ай-Петри зирвасидан
 Бутун Ялта намоён.
 Тоғнинг ҳар дарасида
 Ястаниб ётар ўрмон.

Тошдан ўсгайми дарахт,
 Ё дарахтдан тош ўсгай,—
 Ақлингни қилар карахт,
 Ақлингни булут тўсгай.

Нурдай тикка «Учан-су»
 Чақмоқ каби отилар.
 Кўкка-найза учидай
 Қалдирғочлар санчилар.

Турибман қанот бойлаб,
 Қонимда оқар ҳузур.

Дунёни дилга жойлаб
Учгум келади бир қур.
Қора денгиз чайқалар
Бир беозор, бир мунис.
Урдаклар — қайиқчалар
Тебранмоқда, қилгум ҳис.

Зотан, бундан барча йўл
Олиб тушар денгизга.
Денгиз, совғам митти гул,—
Ол, ўп,
бос юз-кўзинга!

III

Ҳамроҳимга тушди кўзим,
Унутибман дафъатан.
Учар эди дилдан сўзи
Қўлида бир гулистон¹.

«Гулистонжон, гулистонжон,
Киндигим қони, гулим,
Шукур, кўраолдим шоён,
Бўй-бастим жони, гулим,

Гулистонжон, сени яна
Кўрмоқ бўларми насиб?
Оҳ, онамга ўхшайсан-а,
Жоним, кўзим қораси...»

Тавофларди титраб-титраб,
Соғинч дарди — дилники.
Сўнг юборди бирдан йиғлаб,
Эр йиғиси — элики!

Йўқ, мен чидай олмадим, йўқ,
Шаҳд бурилдим орқамга.
Туман тушар эди бўлиқ,
Яқин қолганди шомга.

¹ Гулининг номи.

АРАУКАРИ

Қрим боғларида ҳеч битта дарахт
 Шажарасиз эмас — аجدод-авлодли
 Ва лекин Ялтада дуч келдим бирвақт
 Бир танҳо дарахтга — безурриётли.

Боғбондан сўрадим: «Наҳотки танҳо?»
 «Ҳа, ҳа, танҳо, — деди, — танҳо бурундан
 Бирор қуш қўндирмай бағрига ҳатто,
 Шундоқ яккаш турар бутун Қримда».

Сўнг ҳазилми, чинми гап қилди яна:
 «Келтирилган бир пайт Чили боғидан.
 У ерларда уруғи серобдир, ошна,
 У кўнаяр фақат ўз тупроғида...»

Ёшини сўрасам, юз ёшда экан,
 Маъюс тутиб турар чоғроқ қаддини.
 Атрофи қайин, сарв, арчаю акас,
 Уларга сўзламас аммо дардини!

1985

ЭНАСОЙ

Сўзлаб-сўзлаб келдим қошингга,
Бўзлаб-бўзлаб келдим қошингга,
Нени кўзлаб келдим қошингга,
Биласанми, Улуғ Хем?
Биласанми, Энасой?

Тайёралар хизматкор холис,
Нега бунча орамиз олис?
Жуда яқин лекин битта ҳис,
Недур бу ҳис, Улуғ Хем?
Бергил бир сас, Энасой?

Бош-адоғинг тилимда сўзлар,
Жуфт қирғоғинг тилимда сўзлар,
Бору йўринг тилимда сўзлар,
Бу қайси тил, Улуғ Хем?
Бу қайси тил, Энасой?

Мағрур боқар «Азия тову»¹,
Юрагингга қулоқми солиб?!
Қараб қолдим дўшнимни олиб,
Салобатли Улуғ Хем,
Маҳобатли Энасой.

Юртлар оша бир юрт кутади,
Толган Аму, Сир қут кутади,
Орол кўзи тўрт-тўрт кутади,
Бормайсанми, Улуғ Хем?
Бормайсанми, Энасой?

Сўзлаб-сўзлаб келдим қошингга,
Бўзлаб-бўзлаб келдим қошингга,
Нени кўзлаб келдим қошингга!..
Нега жимсан, Улуғ Хем?
Нега жимсан, Энасой?

1985

¹ «Авия тову» (тувача)—«Осиё маркази»—Енисей дарёси қирғоғида Осиёнинг қоқ марказига ўрнатилган сар-баланд белги.

УСТОЗ ВА ШОГИРД

— Полвонликнинг қирқ сир-хуварин
Мана, ўғлим, ўргатдим сенга.
Энди боргил, ҳеч қандай полвон
Тушаолмас сенинг олдинга!
Шогирд кетди элни оралаб,
Ойлар, йиллар ой каби оқди.
Бир кун устоз эшигин тираб
Қимдир тараиғ мушт билан қоқди.
...Остонада серсавлат шогирд
Турар мағрур уюб қовоғин.
Ерга қараб сўз бошлади хит:
— Нима бўлар энди бу ёғи...
Юртлар кездим, улуслар кездим,
Қолмади мен йиқмаган полвон.
Қурагини ерга теккиздим,
Ҳатто бўлса ҳамки арслон
Ва лекин тан берган йўқ эл-юрт,
Сиз қолибсиз — йиқмасам бўлмас.
Сиз борсизки, доврўғим бебут,
Сиз борсизки, толеим кулмас...
Устоз полвон шогирд полвонга
Бир сўз демай — чиқди кийиниб.
Мардлар жойи — шонли майдонга
Эл-оломон келди йиғилиб.
— О-ё, фалак!..—
Устоз шогирдин
Бир зарб билан урди кўтариб.
Қалқиб тушди дунёи гардун,
Қулаб тушди кўк тўнтарилиб!
Тўхтаиғ! Айтгум бу не синоат!..
Сақлаб қўйган эди бус-бутун,—
Қирқ биринчи усулин устод
Шундай номард шогирдлар учун!

1985

ЧЕЧАК

Кўрдим: қоя устида,
Гўё митти капалак,
Сабо беланчагида
Нозланади бир чечак.

Ўйладим: қоя агар
Қулаб тушса нетарди?
Ҳа, бу чечак муқаррар
Йўқ бўларди-кетарди.

Юрагимдан бир нидо
Отилиб чиқди шу чоқ:
— Қулайверсин бу қоя,
Қулаб тушса-да, бироқ,

Бироқ унинг устида,
Гўё митти капалак,
Сабо беланчагида
Нозланади шу чечак!

1985

КАТТАЛАР УЧУН ТЕЗ АЙТИШ

Истибдоддан дод!—
Додлар истеъдод.
Истеъдоддан дод!—
Додлар истибдод.

1985

ТЕШИКТОШ АФСОНАСИ ВА Е АНДИША ХУСУСИДА БИР ҲАҚИҚАТ

Нур тоғларин ҳар битта тоши
Бахши бўлиб сўйлар нақллар.
Қолар маъни олдида шошиб
Не тугунни ечган ақллар.

Талабалик йиллари. Бир тўп
Йигит-қизлар бўлиб жамул-жам,
Тешиктошга чиқдик сайр этиб,
Ҳамма — гулдай ясан, шод, хуррам.

Тешиктош, бу мўъжиза бир тош —
Қўнғироқдай турар тебраниб.
Асрларки, мисли улкан бош
Чайқалади афсунда ёниб.

Ўртасида — одам сиққудек
Тешиги бор — номидан аён.
...Чиқиб қолди жангари ва қув
Бизга сардор шу жойлик ўғлон.

Барчамизни у қолдириб лол
Деди: «Дўстлар, бор бир имтиҳон;
Ким пок бўлса, келмасин малол,
Шу тешикдан ўтгай бегумон!

Ким ишонмас ўзига агар,
Йўқ, ўтмасин, сиқиб қолар Тош!
Тепамизда қуёш музаффар,
Тепамизда гувоҳ шу қуёш».

Барча жимиб қолди дафъатан,
Кўзларида чизилди ҳайрат.
Тоғ ишшайар кузатгансимон,
Ел ғириллар — соҳиби журъат.

Йўқ, йўқ, чидай олмади Латиф,
(Орамизда энг учар, ғирром)
Тешиктошдан ўтди лип этиб,
Чапак бўлди унга зўр — инъом!

Журъатсизлик ва ёки ҳаё,
Ё қондаги сур андишадан,
Ишонса ҳам ўзига ҳамма,
Бошқа ҳеч ким ўтмади Тондан!

Тешиктошлар... кўп кўрдим кейин,—
Ҳар хил рангда — кўҳна юртимда.
Нафрат ошиб-тошар йил сайин —
Ўз-ўзимга ўз юрагимда!

Ки йўлимдан чиққанда улар,
Ҳақлигимни турсам-да билиб,
Юраверди ўтиб латифлар,
Мен ўтмадим андиша қилиб!

1985

БАРХАНЛАР

- Барханлар — йўл кутиб ётган туялар.
- Мина кўрма, йўловчи.
- Барханлар — барқарор қиру қиялар.
- Йўқ, инома, йўловчи.
- Барханлар — қалъалар сарбаланд, мағрур.
- Дил ёрмагил, йўловчи.
- Барханлар — тоғлар-ку шамоллари ҳур.
- Йўқ, бормагил, йўловчи.

Икки сирли садонинг
Ажратолмай фарқини,
Тўртта гашту сафонинг
Туяй, дея, завқини,
Йўловчи бурди йўлиң
Сахро — барханлар томён.
...Гупиринди ўнг-сўли —
Бирдан бошланди бўрон.
Кўзларига тўлди қум,
Оёқлари суринди.
Қулоқлари бўлди гум,
Оғзидан қон тупирди.
Қани, қани туялар,
Қирлар йўқ-ку ўрнида?
Қалъа — туссиз соялар,
Тоғлар учар қуйида...
Бирор қор бўлмагандек,
Мана, тинди-ку бўрон.
Аввалгидай ётар тек
Барханлар — қотган тугён,
Бири ўхшар туяга,
Бири мисли қир-адир.
Қўрғон чорлар қияда,
Тоғ-мўъжиза чорлайдир.
Барханларга қўшилиб
Тагин мўъжаз бир бархан,
Нурдек куйлаб, эшилиб,
Чорлар мунис, меҳрибон...

Ўтди не-не замонлар,
Не-не андилар ўтди.
Келди ажиб давронлар —
Йўлимиз ойга етди.
Ёлгон айтиб нетамиз,—
Ҳамон гоҳ куйиб-ёниб,
Ўзни ҳалок этамиз
Барханларга иноиб!
Наҳотки, бу дунё сир?
Наҳотки, бани башар,
(Йўли-ку, қуёш йўли!)
Доим алданиб яшар?

1985

ҚУЁШ БОТАР ПАЙТИ...

Оловиддинга

Отанг сўзларини қуриқ сўз дема,
Қуёш ботар пайти, ўғлим, ухлама.
Дарахтлар ухлашга тутинар бу кез,
Гуллар танидаги мудроқликни сез.
Илло, сен ухлашга шошилма сира.

Лой каби юшаниб қолар кучуклар,
Хатто рақибига ўтриқдан ҳурар.
Қўю қўзилар ҳам, отлар ҳам толғин,
Сирда-да ҳорғинлик, Аму ҳам ҳорғин.
Кузнинг кеч кунига ўхшайди улар.

Кексалар бу пайтда қўрқар уйқудан,
Этлари сесканар мубҳам туйғудан.
Ҳали сен билурсан — келур замони,
Ҳозир ухламоқнинг эмасдир они.
Тўрт ён жарангласин садаф кулгиндан.

Қуёш, бу жодугар, унинг нурлари
Шомда нурлар эмас — гафлат ишлари.
Тонгги нурларига ишонгил фақат,
Ул нурлар тириклик, ул нурлар ҳаёт.
Инқилоб ясайдур танингда бари.

Ўғлим, қум қулоқ бўл, қулоқ бер менга,
Битта ҳақиқатни айтурман сенга:
Юртга қоронғулик тушаётган пайт,
Ташга чиқ, жасорат қўшиқларин айт,—
Бемор юракларга солсин аланга!

Тарракдай сен қотиб ухлаб қолсанг гар,
Мастона бу олам ухлар муқаррар.
Тун кунга баробар эмасдир, ўғлим,
Кун тунга баробар эмасдир, ўғлим,
Бевақт уйқулардан сақлан, алҳазар!

1985

САМАНТА СМИТ

Мен сени танирдим, синглим Саманта,
Феълинг ўхшар эди қизим феълига.
Қўғирчоқни ташлаб юбординг эрта,
Эрта тушундинг сен Ҳаёт тилига.

Серақл жаноблар Замин эртасин
Кўриб-кўрмаётган худди шу кунда,—
Осмон тивиклигин бирам истадинг,
Истадинг кабулар учишин унда.

Мудҳиш хабар етди! Сен йўқсан наҳот?
Наҳот бу тасодиф? Инонмас кўнглим.
Ким ҳақиқат истар, ким истар эрк, бахт,
«Тасодиф»да ўлиб кетмоқда, синглим.

Бизнинг асрда бу жуда оддий гап:
Тасодиф — самолёт портлар ҳавода.
Тасодиф — кемалар чўқар бир қалқиб,
Тасодиф — соппа-соғ ўлгинг хонада.

Йўлкадан юрасан, лекин бир қушдай
Урилиб тушасан авто тагига.
Ўлим кириб келди эски юмушдай
Йигирманчи аср кенгликларига!

Мен сени танирдим, синглим Саманта,
Феълинг ўхшар эди қизим феълига.
Қўғирчоқни ташлаб юбординг эрта,
Эрта тушундинг сен Замин тилига.

Гар айбинг бўлса шу! Қип-қизил қонинг
Сен севган Осмондан тўкилди Ерга.
Мангу тивик бўлиб қолди осмонинг,
Айланиб кетдинг сен оқ атрулга!

1985

НИДО

Ешлигим, сен баҳорим умрим — имкон олдида,
Мисли тоғ дарёсисан баҳри уммон олдида.

Ўтказмоқ сени мумкин айшу таролло бирлан,
Авроқчидай кўз бойлаб ҳукми виждон олдида.

Бойси, йўллар бари сен учун донғил, равон,
Жон олди, жонон олди, рўйи жаҳон олдида.

Шоҳид эрур бу фалак, кўрдим: турли тенгдошин
Ботибдурлар ишратга турли ёлғон олдида.

Едда тут! Қўл-оёғинг бўлса бўлсин банду банд
Ва лек ақлинг бошингда бўлсин тўфон олдида.

Беқарор яшамокдин бирор иш битган эмас,
Кураш билан бахт бутун азал даврон олдида.

Афсунгар шамоллардан, жодугар тўфонлардан
Тумандай тарқалмагил офтоб сайрон олдида.

Офият боғи, билгил, энг муқаддас боғ букун,
Ул боғнинг боғбони сен, ўзинг қалқон олдида.

Гоҳи шафиқ, гоҳида бешафқат аср асринг,
Сен масъул, жавобгарсан Еру Осмон олдида.

1985

ЗАМИН ТАҚДИРИ

Достон

ИБТИДО

Она Замин, айланайин,
Айланайин, она-Ер.
Юрагингга бойланайин,
Бойланайин, она-Ер.
Машириқ Замин, Мағриб Замин,
Бирдек мунис мен учун!
Сахий Замин, ғариб Замин,
Ажратмоқлик не учун?
Тоза сувининг ранги, ахир,
Турфа эмас ҳар жойда.
Тузнинг таъми шўру тахир
Ҳам Заминда, ҳам Ойда.
Бобо Ҳирот тупроғини
Кўзларимга сураман.
Ул олис Ал тоғларини
Бургутлардай суяман.
Самовотнинг қуёшини
Бир меники, демадим.
Ҳиндуларнинг кўз ёшини,
Ҳиндуники, демадим.
Финландия қоғозига
Мен шеър ёзсам, не ажаб?
Бир занжининг юз-кўзига
Ўқ отилса — бўзлар қалб!
Зиндон гули — гиёҳинг ҳам
Дил яйратар ишқ каби.
Ул қаҳратон Шимолинг ҳам
Эл яйратар ишқ каби.
Бир газ қора еринг, ҳатто,
Одамзодга бўлур жой.
Бу бесарҳад Коинотда
Тенг келолмас Қуёш, Ой.
Умум мерос — Буюк мерос —
Башарият мулки сен:
Сен Европа, сен Осиё,
Америка, ЮРТИМ сен.
Қанча-қанча дунёлардан
Олганман-эй, ажратиб.

Қанча-қанча ғавғолардан
Қолганман-эй, ажратиб.
Кундан-кунга меҳрим ортар,
Меҳрим ортар, Онажон.
Кундан-кунга ваҳмим ортар,
Ваҳмим ортар, Онажон.

РЕЙН СУВИ ВА ЁКИ ҲЕНРИХ ҲЕЙНЕНИНГ ИККИНЧИ ЎЛИМИ

Бир тонг — сўлим, фараҳбахш,
Гир-гир эсар шаббода.
Жонсизга жон этар бахш,
Хушёрга тутар бода.
Ой сузар — оромижон
Парқуларни оралаб.
Нурлар ўйнар беармон
Деворларни мўралаб.
...Ўтирибман соқит, жим,
Бир қабр чеккасида.
Туртди ногоҳ, аллаким,
Қабртош — елкасида.
Шивирлади: — Қўрқма, бас,
Мен — Ҳенрих Ҳейне — шоир.
Йўқ, шоир Ҳейне эмас,
Фалаж Ҳейнеман ҳозир.
Бузиб чиқдим қабримни,
Тоши елкамда, мана.
Гумдон қилгумдир уни,
Рухим қилгай тантана.
Фалажлик жондан ўтди,
Мен соғайгум Рейндан...
...Закий зот қайга кетди? —
Хушум йўқотдим бирдан.
Чошғоҳ пайти полислар
Мени олдилар тошиб.
Юзимга қараб улар,
Қайтиб кетдилар чошиб.
Мен ҳам чопдим изма-из
Рейн қирғоғи томон.
...Йиғлар эди битта қиз,
Сочлар ёйиқ, паришон.
Оҳ, бу Амалия-ку?!.

Пойидаги улуғ зот.
Ё раб! Тирик эди-ку,
Қайта ўлдими? Наҳот?!
...Мана, қарор тузилди,
Унда асло йўқ ёлғон:
«Қадим Рейннинг ёди
Ҳейнега бахш этган жон.
У Рейнни севарди —
Қиз танидек Рейнни.
(Шу Рейн ва Амалия
Шоир қилган Ҳейнени.)
Ушбу тонг ҳам дарёнинг
Қирғоғида айланиб,
Чанқагану... сўнг унинг
Сувидан ичган қониб.
Қайдан билсин, бу шаккок,
Заҳарлигин Рейннинг.
Танрига келтирди шак —
Қайта кўмдик Ҳейнени!»

*Она Замин, айланайин,
Айланайин, она-Ер,
Юрагинга бойланайин,
Бойланайин, она-Ер.
Туш эди бу кўрганларим,
Алоқ-чалоқ битта туш.
Лекин кўриб турганларим —
Яраланган сонсиз қуш:
Бугун қанча дарёларда
Балиқлар потраб, ҳайҳот,
Чўлп, чўлп —
Сакрар ҳаволарда
Ёмғирдан кутиб нажот!*

ҲАРАКАТБОН

Токио.
Машиналар —
(Саноқсиз ном-отлари)
Кўча бағирлаб учар
Ирфон зурриётлари.
Улар мисли юҳодир,

Ўт пуркар, ёнмас лекин.
Юракларни ютадир
Силлиқ, оҳиста, секин.
Чорраҳа ўртасида
Абжир спортчи каби
Ҳаракатбон Акира
Турар, гезариб лаби.
Дармони қуриб борар,
Аммо яшаш — чидамоқ!
Машиналар беқарор
Ялт-юлт учгувчи чақмоқ.
Йўқ, бўлмади, Акира
Қалқиб кетди, оҳ, тамом!
Атроф зулмат, доира...
Чаппа айланди осмон.
О, ишқибоз халойиқ,
Ўрама мол сингарин.
Ҳаво — қурум — қуп-қуриқ,
Сакбозлар, йўқол нари!
Сенга керак томоша,
Томоша керак текин.
Томоша қилдинг ҳатто
Ўлганда Мурасаки¹.
...Етиб келди «Тез ёрдам»,
Жасадга ёрдам зарур.
Ўликлар кўчаларда
Қолиб кетмас-ку, ахир?!
Пайғом учар — оқ каптар,
Оқ каптар учса, қани.
Пайғом учар — кўк каптар,
Кўк каптар учса, қани.
Қузғунлар қанотида
Учарлар қора пайғом.
Токио йўлларида
Ростловчилар берар жон!
Сабаб аён: газ, тутун
Ва яъни, ифлос ҳаво...
Фотосмог² билан бугун
Бўғилмоқда Токио!
Қурраи арз ўқида
Айланару лекин бас,

¹ Мурасаки Сёккбу — Япон адабиёти классиги.

² Фотосмог — ўта заҳарли ҳаво.

Шаҳарларнинг кўкида
Юлдузлар чарақламас!
Ҳар сония, ҳар бир дам
Бу ҳаво баттар, баттар.
Инсоният боши ҳам,
Фотосмог... мудҳиш хатар!
Пайғом учар — оқ каптар,
Оқ каптар учса, қани.
Пайғом учар — кўк каптар,
Кўк каптар учса, қани.
Пайғом силсиласига
Туташадир пайғомлар:
— Африка қитъасида
Очдан, ўлди одамлар.
— Ҳиндистон учун кунда
Очлик, гадолик — бир ҳол.
— Гўдаклар қирилмоқда
Нигерияда қурт мисол.
Инсон салтанатида
Инсон парча нонга зор.
Ҳа, башар қисматида
Очлик — зиндон, очлик — дор...

Пайғом учар — оқ каптар,
Оқ каптар учса, қани.
Пайғом учар — кўк каптар,
Кўк каптар учса, қани.
Қузғунлар қанотида
Қат-қат қора пайғомлар:
— ЮНЕСКО рўйхатида
Саноқлидир жайронлар.
— Мамонтларнинг ҳолига
Тушмоғи мумкин филлар.
— Наботат аҳволига,
Ҳатто юлдузлар йиғлар.
— Башар юраги, ёху,
Тошга айланиб борар.
Соҳир ҳислар, соф туйғу
Ўзин тупроққа қорар!

*Она Замин, айланайин,
Айланайин, она-Ер.
Юрагинга бойланайин,
Бойланайин, она-Ер.
УМИД, ҚУРҚУВ орасида
Яшар бугун ҲАҶИҚАТ.
Наҳот булар барчасига
Гуноҳкор тараққиёт?..*

ЕВРОПА НИДОСИ

Агар мени кўр десанг,
Ўзинг кўрсан, жоҳил кас.
Билгил, кўзнинг кўрлиги
Юрак кўрлиги эмас!
Кўрдим қанча кўргилик,
У бошланган қадимдан.
Бағримни қилди тилик
ЗИЛЗИЛАЛАР қадамда.
Кўксимни ёриб чиқди
Везувий — дажжол ВУЛҚОН.
Геркуланум, Стабия,
Помпейлар бўлди яксон.
Бошимда чақди ЧАҚМОҚ,
Ёнди не-не ўрмоним.
Йўқ, йўқ, ўрмоним эмас,
Ёнган алп-алп ўғлоним.
Кетди — овора, сарсон,
Буғуларим беимдод.
Кўзим ёшидир, билсанг,
Волга, Дунай, Дон, ҳайҳот!
Ер юзини босди СУВ,
Бир салтанат баҳру бар¹.
Оёқларим йўқ, лекин,
Қара, танам, бошим бор!
О, табиий офатлар
Етмасмиди мен учун?
Не даҳшат, фалокатлар
Бахтимни қилди нигун.
Биз қитъалар бир эдик,—
Тирноғу этдек туташ.
Тарихни гувоҳ тутдик,
Ечавер, етса бардош!
Эҳ, башар, ўшанда ҳам,
Дарёфеъл бўлолмади.
Отди бир-бирин одам,
Тонгдай тенг кулолмади...

Бугун турибман, бугун,
Болаларим тумонат,
Сувда қалқиган забун
Кема янглиғ омонат!
Тоғ-тоғ бомба устида

¹ Қадимги афсоналарда Ер юзини бир пайтлар сув бо-
сиб кетган деган гаплар бор эди. Археологлар Месопота-
мияда шунинг изларини топдилар.

Қисматим аён ойдай...
Вулқон отилар балки
Бомбалар турган жойдан!
Шу ерда бир ҳикоят
Сўзлагум Нух ҳақида.
Маънисин чаққил фақат,—
Ҳақ бор,— гарчи ақида!

...Дунёни сув босиб, у
Сўнгра қайтибди ортга.
Нух дебди, кемадаги
Омон қолган бир жуфтга:
— Эшитинг, сиз тириксиз,
Яшайсиз бир баҳоли.
Сабоқ бўлсин! Кўрдингиз,
Неки бор, фано ўлди!
Аждодингиз — қайсар, кўр,
Кўн ишонди Кучига.
Ақлин кўзин босиб кул,
Зўр берди Қиличига!¹
Бу Қиличдан бор жонзот
Қирилиб битди тамом.
Жонлар олгувчи набот
Сақлайолмай қолди жон.
Бу Қиличдан сарҳадлар -
Барпо бўлди Заминда.
Қанча атлантидалар
Барбод ўлди Заминда.
Очлик, қаҳатчиликни
Канадай туғди Қилич.
Эрк, Ҳақиқат, Севинчни
Илондек бўғди Қилич.
Бу Қилич — дасти узун,
Етди, ҳатто самога.
Ажалларнинг уруғин
Қумдай сочди ҳавога.
Бир сир-салтанатини
Тушларга йўйди Қилич.—
Табиат қудратини
Унутиб қўйди Қилич!
Кўкдан учган ёнғинлар
Ёвлиги чиқди ёддан.
Муз эриши, ёғинлар
Довлиги чиқди ёддан.

¹ Қурол-яроғ маъносида.

Зилзилалар, вулқонлар
Хилқати унутилди.
Довуллар, сел, тўфонлар
Қудрати унутилди.
Заминда ё Қуёшда
Бир қаҳр бўлди содир.
Музлар эриб даҳшатда,
Зўр тўфон бўлди охир!..

Қурол-яроғлар кучи
Тўхтатдимми уни, хўш!
Хур Ерда Инсон бурчи —
Хур яшамоқ мисли қуш!
Сиз — аждодсиз! Бугундан
Авлодлар бўлмай бунёд.
Зурриётлар кун-кундан
Тиклагай қайта Ҳаёт!

Тағин улар қўлида
Тўрт ёнга ўйнар Қилич.
Гов бўлолмас йўлида
Бирор қудрат, бирор куч!
Лекин билинг!.. Одам-да...
Унутмасинлар токим,
Табий куч Оламда,
Эрур афсунгар ҳоким!

*Она Замин, айланайин,
Айланайин, она-Ер.
Юрагинга бойланайин,
Бойланайин, она-Ер.
Хотиротинг — хавотиринг
Менга оразумдай аён.
Ҳайқираман! — Хотиротсиз
Қолмасин аҳли жаҳон!
Хотиротсиз КУЧга инсон
Айланса, бу — ҳалокат!
Бизлар даҳо, бизлар султон,
Қайдин турфа фалокат?*

ЎША...

Тун — зулумот отида
Кириб келди гунгдай жим.
Унинг салтанатида
Бевақт изғиб юрган ким?
Ошиқми — бағри яра,
Тун дайдиси — арвоқми?
Ё бир далли-девона,
Ё бир йўлчи — гумроқми?
Шоирми — тунги боғлар
Қўйнида жим бўзлаган?
Олимми — олис ёқлар —
Юлдузларни кўзлаган?
Йўқ! Йўқ!
Бу ЎША, ЎША...
Ниқоб тортиб юзига,
(Ниқоб — алдов ҳамиша!)
Қўринмай эл кўзига,
Дарёларни булғаган
Бадбўй, ирkit — корчалон.
Ҳамёнини ўйлаган
Пашшамижоз, беимон.
Бу ЎША... соф ҳавони
Ўйламаган манфур зот.
ЎША... очлик-юҳони —
Ёглаб турган касофат.
Жоҳил, тубан, бетуйғу
Сайёдниг худди ўзи.
Яхши боқ! Фашизм — бу,
Қонсираб турар кўзи.
ЎША-ку... Линкольннинг
Юрагига отган ўқ.
ЎША, ЎША... Лениннинг
Елкасига ботган ўқ.
Иблис ва Азроилни
Ўйлаб топмаган эллар.
Қирқ ёргувчи — бир қилни
Шу — Иблис, азроиллар.
ЎША... ўзга юртларни
Итдай пойлаб юрган кас.
Қарам мамлакатларни
Қилаётган хору кас.
Пайдар-пай қуроли сотиб —
Кўзларини ёғ босган,
Олтин у зарга ботиб
Бақбақасини осган —
ЎША... ЎША бадбахт зот!

Бугун у АТОМ билан,
Ер ШАРИ, ОДАМ билан,
Ўйнашмоққа тайёр бад!!!

*Она Замин, айланайин,
Айланайин, она-Ер.
Юрагингга бойланайин,
Бойланайин, она-Ер.
Қушга — осмон, балиққа сув,
Инсонга Ватан керак.
Ватанлар тақдири бугун
Сенинг тақдиринг, демак!
Кеча кўрдим битта сурат,
Мағзи бутун, чинакам:
Бир шар учиб борар кўкда,
Осилиб олган Одам.
У чап қўли билан маҳкам
Ушлаган шар боғичин.
Ўнг қўлида мисоли шам —
Оловланган пичоғи...
У пичоғни санчмоқ истар
Учаётган шарига...
Термулади офтоб мустар,
Булут сузар нарида.
Аваллига ҳайрон турдим,
Сўнгра тушдим даҳшатга,—
Шар... Ер шари! Ва қичқирдим:
— Бу кимса УША, УША-а!*

ТАРИХ — САБОҚ

1. Суд

Суд кетмоқда.
Жаноб Теллер
Сакраб турди ўрнидан.
Шўрлик Роберт Оппенгеймер
Қалқиб тушди дафъатан.
Теллер тўғри гап бошлади:
«Роберт сотқин, дарбадар...»
Нимагадир бош қашлади.
«...Ҳақли, кимки...— отса гар!

Ўз халқини билмайди у,
Фойдасин ҳам билмайди...»
Нимагадир жилмайди у,
Нимагадир жилмайди.
«Жиноятчи, қотил Роберт,
Ўз давлатим демади.
Бўри каби олчоқ, сурбет,
Ғамимизни емади...»
Нимагадир илжайди у,
Нимагадир илжайди.
Бу илжайиш сабабини
Ошпенгеймер билмайди.
«Сизга айтсам, Роберт, асли,
Коммунистдир, коммунист.
Хатто унинг болалари,
Ўзидан-да, беномус!»
Ғазаб билан жаноб Теллер
«Ғуноҳкор»га бақрайди.
Оҳ! Робертнинг кўзларида
Хиросима бақрарди...

*Она Замин, айланайин,
Айланайин, она-Ер.
Юрагингга бойланайин.
Бойланайин, она-Ер.
Бағрингда тўрт миллиард
Фарзандларинг сақлар жон.
Бир қориндан... ваҳший, палид,
Евуз, бебурд... мен ҳайрон...
Қучоғинг кенг, юрагинг кенг,
Феълинг кенг фалак мисол.
Оқ сугингни унутса ҳам,
Кўкайингда йўқ малол.
Биламан-ку, лекин номус,
Букар, эзар қаддингни.
Улар билан ўлчамас, бас,
Донишларинг қадрингни!
Хиросима, Нагасаки,
Олов бўлиб ёнган кун.
Қалқди Виждон, қалқди Инсон,
Қалқди Эйнштейн!*

2. Эйнштейн нутқи

Огоҳ бўл, Башар!

Осмон қаршисида Ер
Парчаланди беомон.
Хиросима — олов наҳр,
Нагасаки — ўт-тўфон!
Илмий қиморда ютди
Трумэн икки миллиард!
Илмий қиморда ютди
Миллиард... миллиард... ард...
Сўзламайман атомнинг
Даҳшатини бу замон.
Хандон отиб сўзласин
Спаатен — «қаҳрамон».
Герострат издоши
Сўзласин Левис муртад.
Келажакнинг кўз ёши
Тутажак уни албат!
Ашока¹ даври ўтган,
Жаҳонга бу эмас сир.
Ҳалокат жари томон
Бир қадам босдик басър!
О, иккинчи... Иккинчи...
Иккинчи қадам... Ҳайҳот! —
Барбод бутун Ер шари,
Барбоддир Инсоният!

Огоҳ бўл, Башар!

Атом — қул. У занжирбанд,
Унда гуноҳ йўқ асло.
Хизматинг қилгай абад —
То бор экан шу Дунё!
Лекин унинг соҳиби
Деҳқон бўлмоғи керак!
Лекин унинг соҳиби
Боғбон бўлмоғи керак!
Лекин унинг соҳиби
Муҳандис, жарроҳ бўлсин!

¹ Ашока — (милоддан олдинги 273—239) ҳинд императори. Кўҳна тарихда тафаккурнинг башариятга талафот келтирувчи кучини тийиб қўйиш ишлари билан шуғулланган бизга маълум бўлган биринчи фидойи.

Лекин унинг соҳиби
Поклардан ҳам пок бўлсин!
Зотан, Замин тақдирин,
Қилгай ҳал — оддий нақл:
Гўдакдай тоза, бекин,
Қуёшдай порлоқ АҚЛ!!!
Эй, ақлий фаолият
Бўлгил ўзинг раҳнамо!
Огоҳ бўл, Инсоният,
Ер шари — қўриқхона!

Огоҳ бўл, Башар!

Шимолий тунд музликлар,
Сокин жануб тунлари,
Ғарбий уфқ, денгизлар,
Шарқнинг оташ кунлари —
Менга бирдек муқаддас,
Тырикликдек қадрдон
Ва лекин не ўч-қасос,
Билолмадим ҳеч қачон.
Ҳа, шу катта Заминнинг
Бирор буржида, алҳол,
Жангчи бўлмоқликни мен
Қилмадим, ҳатто, хаёл.
Бизнинг вужуд — бетоқат —
Заррадир табиатда.
Ақл ганжининг, фақат,
Тимсоли йўқ хилқатда.
Жангчи... фотиҳ... фарқи не,
Не кўрди бани одам?
Қутламадим дилдап мен,
Ғолиб жангчиларни ҳам.
Лекин Башар, Заминнинг
Бошида АТОМ — хатар,
Онг ичаман — мана, мен,
Жангчи бўлмоққа тайёр!!!

ЮКЛАР

Сеникидир шу Замин,
Сеники шу Қоинот,
Йўлларинг равон, донғил,
Ишонгум, Инсоният!
Ғарчи урф, тилинг турли,
Лекин бобо офтоб-ла,
Ойдин келажак сари

Кетмоқдасан шитоб-ла!
Толе сенга бўлсин ёр,
Орзуйингга ижобат.
Елкангдаги юк — залвор
Мени кўрқитар фақат.
Қара, разолат юки
Сенга тупмасми оғир:
Елгон сиёсат — тулки
Алдаб кетмасми охир?
Сохта дўстлик юклари
Чирмашибдир илкингга.
Ёвузлик уккилари
Қўнишибдир елканга.
Кўряпман, очиқ кўз,
Теран туйғулар билан,
Безътиқод, сур, беюз
Қаттолларни сен билан!
Бу ҳаётга келтирган
Асл Ватан — шу Замин.
Олтинни ватан билган
Иблисларга бағринг ин!
Сенинг ўғлинг Спартак,
Муқанна сенинг ўғлинг.
«...Лекин ҳамон қуллик — юк!»
Бу сўзни айтган Ленин.
Кетмоқдасан Башарият,
Гўё ёлғиз офтоб-ла...
О, сен билан
 бешафқат —
Ракеталар кетмоқда!
Кетмоқда «нейтрон»лар —
Фашизм хаёллари.
Кетмоқда зил карвонлар —
Ядро қуроллари!
Ҳар бошга ботмон-ботмон
Портловчи модда — юкдир.
Келажаги йўқ Жаҳон,
Наҳот сен учун тақдир?
Йўқ!
Онанинг оқ сути
Аталгай фарзандига.
Бу Замин неъматлари:
Тул... Нон... Сенгадир, сенга!
Башарият! Ташла, бас,
Юкларинг
 оғир,
 оғир-р-р...

Улар маңфур ва абас,
Сени йўқ қилар охир!
Ташла-а!
Гренада
Зор-қақшаб титрар бугун.
Қақшар Никарагуа,
Фаластин қақшар бугун.
Ҳарбу зарб — юк руҳ, жонда.
Фарёдлар юкдир гумроҳ.
Қолма бир кун пушмонда:
«Узраш бадтар аз гуноҳ!»¹
Ташла-а-а!

Шоирман,
Ишон менинг сўзимга.
Қисматингга шерикман,
Кўзинг кўздир кўзимга!

Она Замин, айланайин,
Айланайин, она-Ер.
Юрагингга бойланайин.
Бойланайин, она-Ер.
Биз — миллион,
Биз — миллиард,
Биз — ўлимдан қўрқмаймиз...
Тинчлик — Аёл, Тинчлик — Фарзанд,
Юракдек қўриқлаймиз!
Қалб амри билан бугун
Имзо чекамиз, мана.
Насл, зурриёт учун,
Ҳаёт қилсин тантана!
Биз — миллион,
Биз — миллиард.
Биз — ўлимдан қўрқмаймиз.
Тинчлик — Ватан, Тинчлик — Миллат,
Юракдек қўриқлаймиз!
Қалб амри билан бугун,
Имзо чекамиз, мана.
Бор бўлсин Миллат, Ватан,
Улар қилсин тантана!
Биз — миллион,
Биз — миллиард,
Биз — ўлимдан қўрқмаймиз.
Тинчлик — Эрк ва Ҳақиқат,
Юракдек қўриқлаймиз!
Қалб амри билан бугун
Имзо чекамиз, мана.

¹ Узри гуноҳидан ёмонроқ. (Форс мақоми.)

*Бизни — ўз туримиздан
Сақлагил, одил Дунё!
Биз — миллион,
Биз — миллиард,
Биз — ўлимдан қўрқмаймиз.
Тинчлик бағрида, фақат,
Биз — яшамоқ истаймиз!
Қалб амри билан бугун
Имзо чекамиз, мана.
Замин бўлсин бус-бугун,
У ягона, ягона!..*

ИНТИҲО

Космополит эмасман,
Бу тушунча буткул ёт.
Ўзга юртни демасман.
Сийлаган мени Ҳаёт,—
Хур, буюк Ватаним бор,
Номи — Сўзнинг буғдойи.
Юрагимда барқарор
Ҳаттоки бир қуврайи.
Олуси девор оша
Мўралар боғларидан.
Олқорлари қувнашар
Нурота тоғларида.
Абадийлик уфорин
Анқитар қир, даштлари.
Уйларига қурар ин
Оқтўш қалдирғочлари.
Пахтаси — жаҳон аҳлин
Қирган хонадонига.
Ҳеч зот етмаган ҳали
Тарихин поёнига!
Халқим бор: гарчи бир оз
Тўпори, қув, соддароқ
Ва лекин мағрур, бир сўз,
Мутафаккир, кўнгли оқ!
Мен толиби илмман,
Чўлдай чанқоқман доим.
«Башарий муҳаббатдан
Мен шунда сабоқ олдим».
Учиб айланаётган
Тайёра эрур Замин.
Учиб айланаётган
Сайёра эрур Замин.
Шу Тайёра ичинда

Юртим бордир менинг ҳам,
Шу Сайёра ичинда
Халқим — бахтимдир бекам.
Улар қувонч, шодлиги
Гавҳаридир кўзимнинг.
Ғам, алами, дардлари
Дардларидир ўзимнинг.
Йиллар оша, о, балким,
Фазо бўлар қароргоҳ...
Лекин менга шунда ҳам
Муборақдир шу тупроқ!
Паймонам тўлиб бир кун
Кўз юмганим чоғида,
Мени хосу мос кўминг
Ўзбегим тупроғига!
Унда бир гунча бўлиб
Қайта ўсиб гуллайин.
Тўрғайдай тўлиб-тўлиб,
Тўлиб-тўлиб куйлайин:

*«Она Замин, айланайин,
Айланайин, она-Ер.
Юрагингга бойланайин,
Бойланайин, она-Ер.*

1983

МУНДАРИЖА

* Ҳасби ҳол	3
«Яна келдим сенинг кўчанга...»	6
* «Шарқираган сойда бир сўнмас чўгдай...»	7
Қуёш афсонаси	8
* Тумор	9
Тутқун	10
«Оловсиз бу оламдир абас...»	11
Оҳу	12
Гулхан	13
* Ватан	14
Оқ булоқ	15
Тегирмон	16
«Омадли ошиқнинг кўнглидай, ногоҳ...»	17
«Муборак зот эмиш...»	18
«Ўқ еган йўлбарсдек ғазабга келиб...»	19
* «Тасоцифлар кўндир дунёда...»	20
Балиқчи	21
* «Катта булоқ бўйи, кўҳна теракзор...»	22
«Ой гоҳ тўлини, гоҳо яримта...»	23
* «Бу қалбимга ўртанишларинг...»	24
«Етди бизга видо фурсати...»	25
Денгизда	26
* Тун қуши	27
* Тўш	28
«Мени ўлдиролмас ҳеч қандай алам...»	29
Оналар	30
«Емгир ёғиб ўтди...»	31
* «Уфқ ости тик қоя, тоғлар...»	32
* «Тун. Юлдузлар милтирар...»	33
Баҳор	34
* «Мен бу ҳақда бирор кимсанинг...»	35
Севги	36
Ҳазиллар	37
«Сокин дарё, сўрайман сендан...»	38
* Август оқшомларида	39
«Юзларида мағур синолик...»	42
Машрабнинг сўнгги қўшиғи	43
Ишқ олови	44
Тоғ ўрмони	45
Тоғларда куз	47
Қадимги сарой шоирларига	52
Ёз	53
Олқорлар	54
Инсон	56
Бир дўст ўлими	61
* Мен — учинчи одам	63
* «Ул дераза пардасини кўтаргил-эй, жон шамол...»	65

* «Елғон! Елғон! Елғон!...»	66
«Баҳор доим баҳорлигин аён этар...»	68
«Чидай олмай дардга — азобга...»	68
* Ҳақиқат кўзгуси	68
«Баҳодирнинг қиличи синди...»	69
* Баллада	70
Гадой	72
Кўзлар	73
Цирк отлари	75
* Бир мўйсафид ҳикояси	76
Садриддинга хат	78
Бухорода	80
* Илк муҳаббат ҳақида қўшиқ	81
Кайфият	83
* Нурота чанмаси, Ургут чанмаси	84
Бахт	85
* «Гулим, топдим ниҳоят...»	86
Кеч пишган олмалар	87
Бир дарахт	88
Қайтиш	90
* Ҳар ўзбекнинг ҳовлисида	91
Асрлар ҳикояти	92
Ҳорижга кетиб қолган ўзбекларга саволим	95
«Қайдан сени учратдим, оху?...»	96
«Ўор қалин босса тоғни...»	97
Бир мовий ҳаво	98
* Овчи ўлими	99
Грек ватанпарвари Никос Белоянниснинг охириги сурати	101
Бобом Суённинг отам Олимга васияти	102
* Тоғ қўшиғи	104
Сув ўтлари	105
Баҳоролди кайфиятлари	106
Фарғона қизлари	107
Миркарим Осим	108
Бир коса сув	109
Таърифи Бодилдои Самарқандий ва ёки эътиқод ҳақида қўшиқ	111
Бобо деҳқоним	113
* «Нурота тоғларин бир дарасида...»	117
Замонавий эртақ	118
* «Ой — олқор шохидай қайрилган...»	120
* Муҳаббатнинг сирли эртаги	121
* Чингиз Аҳмаров	122
* Аёл жангга кирса	124
* Тинчлик учун овоз бераман	125
* Инсон қалби	126
* Қиш сўнги ва баҳоролди байтлари	127
* Кўл Тегин	129
* «Узоқ-узоқ йўл босиб...»	131
* Болалikka соғинчилик салом хат	132
* «Нур каби оқиб ётар...»	136
* Вола	137
* «Ҳар кун...»	138
* Ҳамдардлик	139
* Қора денгиз тўлқинлари	
* 1. Гуржистон ҳайкаллари	140
* 2. Соғинч	141
* 3. Араукари	143

* Энасой	144
* Устоз ва шогирд	145
* Чечак	146
* Катталар учун тез айгиш	147
Тешиктош афсонаси ва андиша хусусида бир ҳақиқат	148
* Барханлар	150
* Қуёш ботар пайти	152
* Саманта Смит	153
* Нидо	154
* Замин тақдири (<i>достон</i>)	155

На ўзбекском языке

АЗИМ СУЮН (СУЮНОВ)

ВРЕМЯ СОЗРЕВАНИЯ

Стихи

ЛИРИКА

Тақризчи Н. Каримов

Редакторлар Р. Парфи, М. Кенжабоев

Рассом А. Кива

Расмлар редактори А. Мамажонов

Техн. редактор М. Мирражабов

Корректор Ш. Соатова

ИБ № 3649

Муқовада рассом

Баҳодир Жалолов

расмларидан фойдаланилди

Босмахонага берилди 03.09.86. Босишга рухсат этилди 11.12.86.
Р. 04474. Формати 70×84¹/₁₆. Босмахона қозоғи № 1. Янги оддий
гарнитура. Юқори босма. Шартли босма л. 11,99. Шартли кр.-от-
тиск. 11,36. Нашр л. 6,2. Тиражи 10.000. Бужуртма № 1944.
Баҳоси 95 т. Шартнома 13—86. Рафур Ғулом номидаги
Адабиёт ва санъат нашриёти. 700129. Тошкент, Навоий кўчаси, 30.

Ўзбекистон ССР Нашриётлар, полиграфия ва китоб савдоси ишлари
Давлат комитети «Матбуот» полиграфия ишлаб чиқариш бирлаш-
масининг Бош корхонаси. Тошкент — 700129. Навоий кўчаси, 30.

Суюн, Азим.

Жавзо: Шеърлар.— Т.: Адабиёт ва санъат нашриёти, 1987.—176 б.— (Лирика).

Шоир Азим Суюн ўзининг навбатдаги китобини «Жавзо» деб номлади. Бу рамзийдир. Тўпلامдан ўрин олган самимий, ёрур ва теган шеърлар шоир ижодининг арта баҳоридан бошлаб бугунги кунгача — айна жавзо палласигача бўлган даврини ифода этади. Она замин тақдирига масъуллик, Нурота тоғларининг сехрли манзаралари, муҳаббат талқинлари шоир шеърларида айрича жилоланади.

Суюн, Азим. Время созревания: Стихи.

Уз2